

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра географії та туризму

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДОРОЖЕЙ З МЕТОЮ ВОЗ’ЄДНАННЯ СІМЕЙ СЕРЕД
МЕШКАНЦІВ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ФОРКОШ ТІФАНІ-АНАСТАСІЯ

АДАЛЬБЕРТІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: Туризм

Спеціальність: 242 Туризм

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № 8 / 2024

Науковий керівник: **ШАШ ЕНИКИ ЛЮДВИКІВНА**

(PhD, доцент кафедри географії та туризму)

Завідувач кафедри географії та туризму:

МОЛНАР ЙОСИП ЙОЖЕФОВИЧ

(кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри географії та туризму)

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2025 року

Протокол № _____ / 2025

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра географії та туризму

Кваліфікаційна робота

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДОРОЖЕЙ З МЕТОЮ ВОЗ’ЄДНАННЯ СІМЕЙ СЕРЕД
МЕШКАНЦІВ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

**ФОРКОШ ТІФАНІ-АНАСТАСІЯ
АДАЛЬБЕРТІВНА**

освітня програма: Туризм

спеціальність: 242 Туризм

Науковий керівник: **ШАШ ЕНИКИ ЛЮДВИКІВНА**
(*PhD, доцент кафедри географії та туризму*)

Рецензент: **ТОВТ АТІЛЛА АТІЛЛОВИЧ**
(ст. викладач кафедри географії та туризму)

Берегове
2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1. НЕГАТИВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТУРИЗМ.....	9
1.1. Економічні кризи.....	9
1.2. Стихійні лиха.....	10
1.3. Епідемії.....	11
1.4. Терористичні атаки	12
1.5. Військові конфлікти, війни.....	13
1.5.1. Вплив південнослов'янської війни на туризм.....	13
2. ПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТУРИЗМ В УКРАЇНІ	15
2.1. Економічні кризи	15
2.2. Covid-19 та інші епідемії	16
2.3. Від конфлікту на сході України до російсько-української війни.....	17
3. VFR ТУРИЗМ.....	21
3.1. Характерні риси та визначальні підходи до VFR-туризму	21
3.2. Зв'язок між VFR-туризмом та міграцією.....	22
4. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЦІЛЬОВИХ ТЕРИТОРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	24
4.1. Географічний огляд, характеристика	24
4.2. Населення.....	24
4.3. Державне управління.....	25
4.4. Історичний огляд Берегсаського району	26
5. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
6. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЇЗДОК З МЕТОЮ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї, СПРИЧЕНИХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙНОЮ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ БЕРЕГСАСЬКОГО РАЙОНУ.....	30
6.1. Загальні відомості про респондентів.....	30
6.2. Звички подорожування за 5 років до початку війни.....	32
6.3. Наслідки російсько-української війни.....	33
6.3.1. Звички подорожування в наслідок війни.....	33

6.3.2. Порівняння поведінки під час подорожей до та після початку війни.....	40
6.4. Визначення поняття туристичної діяльності, зумовленої російсько-українською війною.....	49
ВИСНОВКИ.....	50
ПІДСУМКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	73
РЕЗЮМЕ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	74
ДЕКЛАРАЦІЯ	76
ПОДЯКА.....	77

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Földrajz és Turizmus Tanszék

**AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ OKOZTA CSALÁDEGYESÍTŐ
UTAZÁSOK VIZSGÁLATA A BEREGSZÁSZI JÁRÁS LAKOSAI
KÖRÉBEN**

Szakdolgozat

Készítette: FARKAS TIFANI ANASZTÁZIA

IV. évfolyamos turizmus

szakos hallgató

Témavezető: SASS ENIKŐ

(PhD, a Földrajz és Turizmus Tanszék docense)

Recenzens: Tóth Attila

(a Földrajz és Turizmus

Tanszék adjunktusa)

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	7
1. A TURIZMUSRA HATÓ NEGATÍV KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK	9
1.1. Gazdasági válságok.....	9
1.2. Természeti katasztrófák.....	10
1.3. Járványok	11
1.4. Terrortámadások.....	12
1.5. Katonai konfliktusok, háborúk.....	13
1.5.1.A délszláv háború és a turizmus.....	13
2. UKRAJNA TURIZMUSÁRA HATÓ NEGATÍV TÉNYEZŐK BEMUTATÁSA	15
2.1. Gazdasági válságok	15
2.2. Covid-19 és más járványok	16
2.3. A kelet-ukrajnai konfliktustól az orosz-ukrán háborúig.....	17
3. VFR TURIZMUS	21
3.1. A VFR turizmus definíciója és jellemzői.....	21
3.2. A VFR turizmus és a migráció	22
4. A KUTATÁSI CÉLTERÜLET BEMUTATÁSA	24
4.1. Földrajzi áttekintés	24
4.2. Népesség	24
4.3. Közigazgatás	25
4.4. A Beregszászi járás kistérségeinek történelmi áttekintése	26
5. KUTATÁSI MÓDSZERTAN	29
6. AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ OKOZTA CSALÁDEGYESÍTŐ UTAZÁSOK VIZSGÁLATA A BEREGSZÁSZI JÁRÁS LAKOSAI KÖRÉBEN.....	30
6.1. Az adatközlők általános adatai	30
6.2. Utazási szokások a háború kitörése előtti 5 éves időszakban.....	32
6.3. Az orosz-ukrán háború hatásai	33
6.3.1.Az utazási szokások alakulása a háború hatására	33
6.3.2.Utazási magatartás összehasonlítása a háború kitörése előtti és utáni időszakban.....	40
6.4. Az orosz-ukrán háború okozta turisztikai tevékenység fogalmának meghatározása	49
KÖVETKEZTETÉSEK.....	50
ÖSSZEGZÉS.....	52
IRODALOMJEGYZÉK	54
MELLÉKLETEK.....	60
ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	73
UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ (ÖSSZEFOGLALÓ)	74
NYILATKOZAT	76
KÖSZÖNETNYÍLVÁNÍTÁS	77

BEVEZETÉS

A 2014-ben kialakult kelet-ukrajnai fegyveres konfliktus napjainkra világszerte ismert háborúvá alakult 2022 februárjában. Az orosz-ukrán háború gazdasági, társadalmi és demográfiai szinten is hatással van nem csak Ukrajnára, a vele szomszédos országokra, hanem egész Európára és közvetve szinte az egész világra.

Ukrajna számára az elmúlt időszak nehéznek mondható minden tekintetben, akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy az ország egyik krízisből zuhant a másikba. 2014-ben vette kezdetét a kelet-ukrajnai orosz-ukrán konfliktus, melynek következtében Oroszország annektálta a Krím félszigetet. 2019 decemberében kitört a covid-19 világjárvány, amelynek következtében világszerte az utazások, a szabad mozgás tekintetében, az emberek közötti érintkezés csökkentése érdekében korlátozásokat vezettek be. Természetesen a korlátozások Ukrajnát is érintették. A járványügyi intézkedések betartásával, úgy tűnt a világnak sikerül megbirkózni ezzel a globális problémával, de még mielőtt Ukrajna is fellélegezhetett volna a járvány okozta nyomás alól 2022. február 24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát és az országban háború vette kezdetét. Emberek milliói kényszerültek elhagyni otthonaikat a háború elől menekülve. Hivatalos adatok szerint a háború első napján az érintett területekről jelentős számú menekültáradat indult meg Nyugat-Ukrajna irányába, azonban nagyon sokan el is hagyták az országot és tovább mentek Lengyelország, Magyarország, Románia és Szlovákia irányába.

A háborús események drasztikus változásokat idéztek elő Ukrajnában az élet minden területén, a legsúlyosabban érintett szektorok között lehet megemlíteni a kutatási témám alapját adó turizmust is. Tehát a turizmus és a vendéglátás egyike azoknak az ágazatoknak, ami a legrosszabbul járt a kialakult helyzet következtében. Ennek ellenére, bármilyen szürreálisan is hangzik, Kárpátalján, és Kárpátalja lakossága körében mégis beszélhetünk turizmusról és turisztikai tevékenységről. Éppen ezért választottam kutatásom célterületül Kárpátalja egyik járását, a Beregszászi járást. A nemzetközi határok közelségéből kifolyólag feltételezéseim és tapasztalataim szerint turisztikai tevékenységek leginkább olyankor nyilvánulnak meg a jelen helyzetben a Beregszászi járás lakosai körében, amikor a katonai mozgósítás következtében családjukat hátra hagyni kényszerülő külföldre menekült férfiakat a családtagok meglátogatják, ugyanis ez a tény, egyfajta utazási motivációt generált számukra.

A szakdolgozatom *aktualitása* abban rejlik, hogy a két ország közötti konfliktus sajnos a mai napig rendezetlen, így a családjukat időszakosan látogató kárpátaljai lakosok térbeli

mozgása a jelenleg folyó orosz-ukrán háború egyik jelensége lett, amivel véleményem szerint érdemes foglalkozni és érdemes kutatásnak alávetni.

A munkám célja: feltárni, hogy nemzetközi viszonylatban a különböző háborúk, mint negatív környezeti tényezők, milyen hatásokat gyakoroltak az idegenforgalomra, illetve a jelenlegi orosz-ukrán háborúnak milyen hatásai figyelhetők meg a Beregszászi járásban. Felmérni, hogy milyen elsődleges és másodlagos motivációval rendelkeznek a Beregszászi járás azon lakosai, akik a háborús idők alatt látogató/családegyesítő utazásokon vettek/vesznek részt. Megvizsgálni, hogy ezen családok látogatásaik során végeznek-e valamilyen konkrét szabadidős és/vagy turisztikai tevékenységet, látogatnak-e turisztikailag frekvenciált létesítményeket, városokat, településeket stb. a szomszédos Magyarországon vagy esetleg más országokban. A jövőre való tekintettel fontosnak tartom megvizsgálni, hogy milyen arányban rendelkeznek az adatközlők második otthonnal a meglátogatott országban, illetve milyen arányban rendelkeznek letelepedési vagy visszatérési szándékkal. Ugyancsak a célkitűzéseim közé tartozik, hogy meghatározzam a háborús idők alatt végzett utazások fő ismérveit és fogalmait, valamint megvizsgáljam, hogy milyen kapcsolatok mutathatók ki az adatközlők által végzett, feltételezésem szerint családegyesítő utazások és a VFR turizmus között. Végül pedig megvizsgálni, hogy a háború kitörése óta miben változott legnagyobb mértékben az érintett településeken élő lakosok utazási magatartása a háború előtti időszakban végzett utazásaikhoz képest.

A kutatásom feladatai közé tartozik a fegyveres konfliktus okozta „családegyesítő utazások” jelenségének vizsgálata a Beregszászi járás lakosai körében. A kutatás eredményeként pedig célul tűztem ki a háború okozta „családegyesítő utazások” fogalmának meghatározását és általános jellemzőinek bemutatását, vagyis részletes betekintést szeretnék nyújtani erről az új turisztikai formáról.

A megfogalmazott cél és feladat elérése érdekében az analízis és szintézis *kutatási módszert* használtam, illetve az empirikus kutatás alapját adó online kérdőívet hálalabda módszerrel, közösségi oldalakon és azok célzott csoportjaiban megosztva juttattam el a kitöltőkhöz.

A kutatás előzményei közé sorolnám az információgyűjtést, azok értelmezését és feldolgozását, illetve a potenciális kutatási alanyok felkeresését. A kutatás értelmében, egy felmérő kutatást végeztem a Beregszászi járás azon személyei között, akiknek valamelyik közeli hozzátartozója külföldön tartózkodik a jelenlegi helyzet kialakulása miatt, és nem tud, vagy nem akar hazatérni otthonába, ezért családtagjai utaznak hozzá látogatóba.

1. A TURIZMUSRA HATÓ NEGATÍV KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK

1.1. Gazdasági válságok

A biztonságérzet az egyik legfontosabb tényező, ahhoz, hogy turizmusról beszélhessünk. Nem kizárólag a fizikai biztonságról van szó, fontos kérdés például az anyagi biztonság is.

A turizmus az egyik legsebezhetőbb és legérzékenyebb iparág a válságok által leginkább sújtott terület (Santana 2004). A turisztikai szolgáltatások esetében gyakoriak a külső, előre nem látható hatások. Annak érdekében, hogy ezeket ellensúlyozni tudjuk átgondolt tervezésre van szükség (Michalkó 2016).

A gazdasági válság az az időszak, amikor a gazdaság sokáig nehézségekkel küzd. Vagyis, a gazdasági válság egy olyan gazdasági ciklus része, amelyben a gazdaság jelentősen lelassul, a teljesítmény visszaesését jelenti (Mészáros 2016).

A 2008-ban kezdődő gazdasági válság jelentős visszaesést eredményezett a nemzetközi turizmus terén. Ezt leginkább a szálláshelyszolgáltatók érezték meg, legnagyobb arányban a vendégszám csökkenéséről nyilatkoztak a vendéglátóhelyek (Keller 2022).

A válság jellemzőit legtöbbször nem ismerjük, nem tudjuk, mikor következik be, milyen típusú lesz, mi lehet a kiváltó ok és ezek ismerete nélkül nagyon nehéz, szinte lehetetlen felkészülni rá. Ugyanakkor meghatározóvá válik minden vállalkozás, így a turizmusban működő intézmények számára is, hogy a nyugalmi időszakban kiépítsék a kellően rugalmas reagálás képességét a váratlan válságok kezelése érdekében.

A legnagyobb megpróbáltatást a 2009-es pénzügyi válság tetőzése okozta, ekkor történt, hogy a 2008-ban még 935 millió éves nemzetközi turistaérkezés visszaesett 896 millióra, ami 4,2%-os csökkenést okozott a turizmusiparban.

A turizmus egy olyan iparág, ami viszonylag gyorsan fel tudta venni a versenyt a gazdasági válság által okozott problémákkal, így 2009 végén már határozottan érezhető fellendülés jelent meg a világ gazdaságában, de a területi egyenlőtlenségek még mindig szembe tűnőek voltak. 2010-ben pedig a válság előttinél is magasabb volt a nemzetközi turistaérkezések száma (956 millió fő). A sok negatív hatás mellett, volt ami kedvezően hatott a belföldi turizmusra. Például a luxusutazások, akik a külföldi nyaralások helyett belföldön utaztak, így a bevételüket az ország határain belül költötték el. Illetve a válság hatására népszerűbbekké váltak a belföldi és a közelebbi úti célok, illetve rövidebb időre utaznak el a turisták (Erneszt 2018).

1.2.Természeti katasztrófák

Az idegenforgalom számára fontosak a kedvező természeti adottságok. Olyanok, mint például a napfény, víz, éghajlat és egyes időjárási jelenségek, domborzat, fekvés, vulkanizmus, tájképi szépség, növény és állatvilág nagyon gyakran vonzerőként jelenik meg az adott helyszínre látogatni vágyók számára. Annak ellenére, hogy a természeti vonzerők turisták által történő igénybevétele kevésbé számszerűsíthető, mégis számos nemzetközi felmérés tanúbizonysága szerint ez a vonzerőcsoport váltja ki a világ turizmusában résztvevők többségének érdeklődését (Michalkó 2007).

Ennek ellenére olyan is előfordulhat, amikor a turistáknak szembesülniük kell a természet nemkívánatos oldalával is, hiszen egy váratlan időjárási helyzet és annak következménye pl. árvíz, cunami, földrengések negatívan hathatnak az adott térség turizmusára (Michalkó 2016). Ezeknek következtében számos desztináció (útszakasz, híd és épület) rongálódik meg. Mindez negatívan befolyásolja a turizmus fejlődését is (Tarpai 2013). Emellett a természeti katasztrófák akár a turisták egészségére is károsak lehetnek (Baranyai 2023).

Ha egy területet valamilyen természeti katasztrófa ér, a turisták számának csökkenésével párhuzamosan csökkennek a gazdasági bevételek. Mindemellett a természeti katasztrófa hatása akkor is fennáll, ha nem következett be a veszélyhelyzet, viszont megvan az esélye. Tehát elmondhatjuk, hogy a turisták az utazási döntéseiket a felmerülő kockázatok figyelembevételével hozzák meg.

Mint mindenhol, persze ebben a témában is vannak kivételek, olyan példák is vannak mikor egy-egy természeti katasztrófából jól jönnek ki az elszenvedő régió, tökéletes példa lehet erre Izland. 2010 tavaszán lépett működésbe az Eyjafjallajökull (külföldi turisták által E-16ként elhíresült) vulkán, melynek következtében sűrű hamu borította be a légteret ezzel párhuzamban megszüntetve az európai légiközlekedést. A legelső kitörés még nem tűnt olyan vészesnek, viszonylag kevés hamuval járt, mondhatni új lehetőségeket teremtett az ország turizmusára nézve. Az ezt követő kitörések azonban már kevésbé nevezhetők „turistabarátnak”, jelentős károkat okozott a légiközlekedésben és az izlandi utazások nagymértékű törléséhez is vezetett. Viszont az Izlandi Turisztikai Tanács marketingkampányával és a desztinációk közötti verseny kialakításának jóvoltából, ma már felmérések igazolják, hogy a vulkán kitörése hozzájárult az ország utáni érdeklődés növeléséhez, illetve elérte, hogy Izland közkedvelt úti cél legyen (Baranyai 2020).

1.3. Járványok

Michalkó Gábor szerint napjainkra a turizmus általános feltételei a biztonságfaktor köré csoportosulnak. Ezek közé sorolhatjuk az életszínvonal küszöböt, az intézményesült fenyegetettség meglétét vagy ennek fenyegetettségét, illetve a közegészségügy helyzetét. Az utóbbira koncentrálva, elmondható, hogy az egészségügy fejlődésével ennek fokozatosan visszaszoruló szerepe van. Viszont éppen az utóbbi évek járványai mutatták meg (ezek közül a világmértékű COVID-19), hogy mennyire érzékenyen érintheti az adott desztinációt a vírusos fertőzések híre, és szemmel látható következményei. Nem segíti elő a nemzetközi beutazást, ha az adott országban nem érezhetik magukat biztonságban a turisták, vagy ha indulás előtt különböző védőoltások beadását kötelezik. A gyenge közegészségügy abban is megnyilvánulhat, hogy a turista az utcán sem érzi magát biztonságban, mivel a turisztikai magatartásának részét képező utcai fogyasztás vagy a WC használat utáni kézmosás nem oldható meg megnyugtató módon.

Mindnyájunk számára testközelből ismerős koronavírust először a kínai Vuhanban észlelték és azonosították. 2019 december végén jelentették a WHO Kínai Országos irodájában. A betegség gyorsan elterjedt a régióban, azonban a világ vezetői nagyrészt figyelmen kívül hagyták, mindaddig, amíg a nemzetközi légitársaságok már minden kontinensre szállította a vírust. 2020 március 11-én az Egészségügyi Világszervezet világjárvánnyá nyilvánította a COVID-19 elnevezésű pandémiát. Rohamosan felgyorsult a fertőzés, pár hónappal később pedig már több, mint 2 millió esetet regisztráltak. Az esetek valós száma azonban ismeretlen, hiszen a legtöbb országban korlátozott számú tesztet végeznek (Gosling 2020).

A regionális és helyi utazási korlátozások bevezetése után, a negatív hatások azonnal érezhetővé váltak az idegenforgalomban. Eltörölték a belföldi és nemzetközi utazásokat, szálláshelyek, éttermek, kávézók vendégforgalma drasztikusan csökkent, rendezvényeket, fesztiválokat, találkozókat és nagyobb sporteseményeket elhalasztottak el.

Az év első 8 hónapjában a nemzetközi turistaérkezések 70%-al csökkentek az előző év azonos időszakához képest. Utazási korlátozásokat vezettek be, illetve számos határt teljes lezártak. Elmondható, hogy az év turisztikailag két legfontosabb hónapjában, júliusban 81, augusztusban pedig 79%-os volt a turistaérkezések esése. Számokban ez azt jelenti, hogy a 2020-as év januárja és augusztusa között 700 millióval kevesebb turistaérkezést regisztráltak, ez 730 millió dollár veszteséget jelent az idegenforgalom számára. Számítások alapján 2021 harmadik negyedévére prognosztizálták a turizmus újbóli fellendülését, de a 2019-es

világjárvány előtti mutatókat legjobb esetben is csak 2023-ra sikerülhet visszaállítani (UNWTO 2020).

1.4. Terrortámadások

A globális turizmusra hatással vannak a külső környezet eseményei és válságai, ezért a negatív események jelentősen megváltoztathatják az utazási magatartást (Michalkó 2016).

A világ különböző részein tapasztalható, növekvő számú konfliktus (például politikai instabilitás, háború és terrorizmus) miatt a turisták nagyobb figyelmet szentelnek az utazással kapcsolatos kockázatoknak. A magas kockázat az utazás egyik legfontosabb akadályává válhat.

Nem újdonságok az olyan konfliktusok, amelyek a már amúgy is népszerű turisztikai desztinációkon történnek. Szálloda ellen elkövetett első merénylet 1946 júliusában történt, amikor a Dávid Király Hotel déli szárnyának alagsorában robbanószerkezetet helyezett el. (<https://www.detektorplusz.hu/index.php?m=24338>, 2020).

Hasonló példa lehet még a 1972-ben müncheni olimpiai játékok idején történt terrortámadást, vagy az egyiptomi 1997-ben történt terror akciót, ami közvetlenül a turisták ellen irányult. Hogy egy közelebbi példát is említsünk, emlékezzünk a 2015-ben történő Franciaországi terrortámadásokra, amelynek hatására a turizmus GDP-hez való hozzájárulása 7,1 milliárd dollárral csökkent.

A turizmust legjobban befolyásoló és egyben legtöbb áldozatot követelő 9/11 néven ismert, 2001 szeptember 11-i New York-i terrorcselekmény a biztonságpolitikai szakemberek szerint megváltoztatták a világot. Felismerték, hogy szükséges szigorításokat bevezetése, melyek mind az utasokra, mind a személyzetre érvényesek: a pilóta nem tartózkodhat soha egyedül a fülkéjében, meghatározott mennyiségű folyadékot vihetünk fel a gépre, a feljutás előtti „vetkőztetés”, a biztonsági kapuk megjelenése, mind az utasok érdekét szolgálja. Bár a terrorcselekmény az Amerikai Egyesült államokban történt, számos más addig kedvelt célpont vonzerőjét is csökkentette. Kutatások kimutatták, hogy hogyan változtak a nemzetközi turistaérkezések a világon a szeptember 11-i terrortámadás következtében 2000-ben 677 millió utazót regisztráltak, 2001-ben pedig ugyan növekedett, viszont alig érezhető 0.12%-os növekedésről számoltak be, ami 678 millió turistát jelentett. Tehát az előző évek rohamos növekedését egyértelműen lelassította az esemény (Bayramov & Agárdi 2018).

1.5. Katonai konfliktusok, háborúk

Az intézményesült fenyegetettség a turizmus feltétel rendszerének egyik alap feltétele. Ennek a jelenségnek fennállása esetén az áldozattá válás valamilyen szervezett formát öltő támadó (nemzetközi katonai konfliktus, polgárháború vagy törzsi villongás kirobbantója, terrorcselekmény megrendelője) agresszív tevékenységének következménye. A biztonságfaktoron belül az intézményesült fenyegetettség komoly akadályt képez a turizmus általános feltételeinek megteremtésében. Oda, ahol egy ország háborúban áll egy másik országgal, vagy annak kirobbanása lehetőségként jelentkezik, a külügyminisztériumok nem javasolják a turisták kiutazását, de sokszor maguk az érintett államok is korlátozzák a beutazást (Michalkó 2007).

A feljebb említett terrortámadásokon kívül világszerte tapasztalhatók konfliktusok, politikai instabilitás és háborúk. Ezek miatt a turisták nagyobb figyelmet fordítanak az utazással kapcsolatos kockázatok megvizsgálására. Megfontoltabban döntenek egy-egy úti cél kiválasztása előtt.

A katonai konfliktusok száma egyre nagyobb testet ölt és évről- évre csak növekszik. 2019-ben 358 konfliktust figyelt meg a Heidelberg Institut for International Conflict Research kutatóintézet, melynek több mint fele volt erőszakkal járó konfliktus, és ahol gyakran a turisták voltak a támadások célpontjai. A katonai konfliktusok, háborúk szinte mindegyike befolyással van a turisták utazással kapcsolatos kockázatvállalására (Bayramov & Agárdi 2018).

1.5.1. A délszláv háború és a turizmus

A délszláv háború az egykori Jugoszlávia területén zajlott, melyet 6 tagköztársasága indított 1991-2001 között. A háború kitörése 1991-ben nem váratlan esemény volt, hanem már régóta halmozódó problémák következménye (Juhász 1994). Számos kiváltó indok közül két lényeges emelhető ki. Egyrészt folytonosak voltak a nemzetiségek között dúló kisebb-nagyobb összetűzések, másrészt a háborúskodáshoz még nagyban hozzájárult az itt élő népek (horvátok, szerbek, albánok, bosnyákok) nacionalista nézete.

Olyan jelentős háborúról beszélünk, mely rengeteg áldozatot követelt. Az egyik legvéresebb háborúnak tartották a második világháborúhoz hasonlóan. A háború következtében rengeteg lakos kényszerült elhagyni otthonát. Több országba menekültek, köztük Magyarországra is (például Szegedre) és legtöbbször úgy gondolták ez az időszak átmeneti lesz. Ezért vállalta több család is hosszú hónapokon át a kétlakiséget; a feleség a gyerekekkel otthon

maradt, s látogatta Szegeden vagy másutt lakó férjét. Azután ők is áttelepedtek (Váradi et al. 2013).

2. UKRAJNA TURIZMUSÁRA HATÓ NEGATÍV TÉNYEZŐK BEMUTATÁSA

A háború az idegenforgalmat sem hagyta érintetlenül. A rendszerváltás, a délszláv polgárháború, a globális recesszió és ezek politikai, gazdasági és társadalmi következményei jelentős hatással voltak Délkelet-Európa és a balkáni térség turisztikai piacára (Smith et al. 2018).

A vasfüggöny időszaka jól példázza, hogy a családok milyen kreatív és kitartó módon találtak lehetőséget a találkozásokra, még akkor is, ha ehhez más országba kellett utazniuk. Annak ellenére, hogy a hidegháború idején Kelet- és Nyugat-Európa között szigorú határok húzódtak, sok család megtalálta a módját, hogy semleges területeken, például Magyarországon, újra láthassák egymást. A határ menti városok, mint Sopron, különösen fontos szerepet játszottak ezekben a találkozásokban, mivel közelségük és elérhetőségük lehetővé tette a keleti és nyugati blokkban élő rokonok számára, hogy rövid időre, de annál nagyobb érzelmi jelentőséggel bíró módon újra együtt lehessenek. Ezek a történetek rávilágítanak arra, hogy az emberi kapcsolatok és a családi kötelékek ereje képes volt áthidalni még a legszigorúbb politikai és fizikai akadályokat is (OpenAI, 2025).

Véleményem szerint, párhuzamot tudunk vonni a vasfüggöny, a délszláv és az orosz-ukrán háború között. Mára Ukrajnában, leginkább a Kárpátaljai lakosok körében megfigyelhető a hasonló magatartás, miszerint a feleség a gyerekekkel otthon maradtak, s látogatják másutt tartózkodó férjeiket a háború következményeként.

2.1. Gazdasági válságok

Ukrajnának a jelenlegi gazdasági helyzetének a megértéséhez fontos ismernünk a múltban történt, szovjet éra máig ható következményeit. Bár az 1991-ben függetlenné vált Ukrajna akkori gazdasági mutatói a megelőző 15-20 éves időszakhoz képest viszonylag dinamikus növekedést értek (köszönhetően az Unió és a szocialista gazdálkodás 70-es–80-as évekbeli mély válságának is), a pozitív tendenciát nem sikerült állandósítani. A 90-es évek végétől rövidebb fellendülési időszakokat hosszabb gazdasági visszaesések követték. Ezeknek az eseményeknek is köszönhető, hogy az utóbbi 8-10 évben ugrásszerűen megnőtt az olyan személyeknek a száma, akik külföldön keresnek maguknak és családtagjaiknak jobb megélhetést, magasabb bért és életszínvonalat. 2017-ben az ukrán állami vezetés hivatalosan 7

millió ukrainai vendégmunkás létezését (és az országból való életvitelszerű távollétét) ismerte el, ami a teljes lakosság 16,5%-át teszi ki (Fodor 2019).

A 2009-es gazdasági válságnak következtében, az ország elesett a beutazó turisták mintegy 20%-ától (Berghauer 2012). Tovább rontotta a helyzetet a 2014-ben kirobbant kelet-ukrainai politikai-katonai konfliktus, amely főleg az érintett régiókban (Donyeck és Luhanszk megyék), de országos viszonylatban is visszavetette a gazdaságot, a (kül)kereskedelmet, az ipari és mezőgazdasági termelést, de a szolgáltatások nyújtását, így az idegenforgalmat is (Fodor 2019).

2.2. Covid-19 és más járványok

A turizmus a világ gazdaság azon ágazatai közé tartozik, amely a leginkább szenvedett a COVID-19 következtében. A korlátozások bevezetése jelentette a legnagyobb akadályt, különösen nehéz helyzetbe került a légiipar. 2020. április 20-tól az összes nemzetközi célállomás 100%-osan korlátozta a beutazást a járvány miatt.

Az első COVID-19-es esetet Ukrajnában 2020. március 3-án jegyezték fel. 2020. június 1-ig már 24 013 megbetegedést és 718 halálesetet regisztráltak az országban.

Ukrajna több országgal szembe viszonylag jobb helyzetben volt, mivel itt a belföldi turizmus aránya jelentősen meghaladja a kiutazó turizmus mutatóit. Viszont azt is meg kell említenünk, hogy Ukrajnában a kormány nem reagáltak elég gyorsan a felmerült problémákra a szomszédos országok és az EU-tagállamaihoz képest. Ez csak még jobban megnehezítette a helyzetet a vendéglátás, a turizmus és a rekreáció területén tevékenykedő kis- és középvállalkozásoknál (Hotel & Destination Consulting).

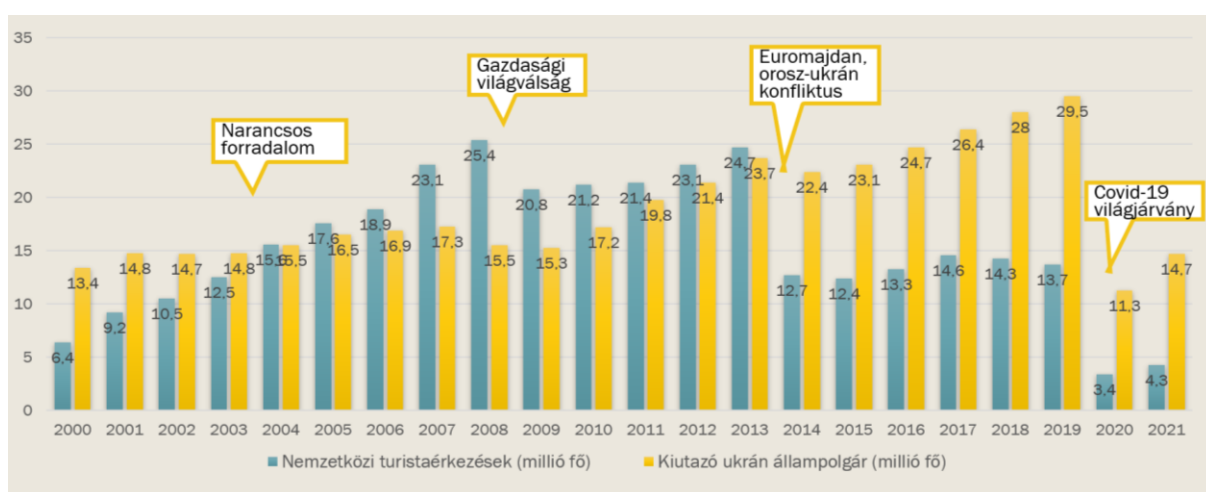
A COVID-19 terjedésének megakadályozását célzó nemzeti korlátozó intézkedések a következők voltak az országban:

- március 11-én az Egészségügyi Világszervezet (WHO) koronavírus-járványt jelentett be. Ezen a napon az ukrán miniszteri kabinet úgy döntött, hogy karantént jelent be Ukrajnában március 12-től április 3-ig, majd meghosszabbította áprilisig 24-ig. Különös tekintettel voltak az oktatási intézmények bezárására, illetve töröltek minden tömeges rendezvényt az országban,
- március 15-én Lengyelország és Ukrajna bezárta határait a külföldiek előtt,
- március 16-án az ukrán miniszteri tanács úgy döntött, hogy felfüggeszti a légi, vasúti, és buszjáratokat a városok és régiók között Ukrajnában,

- március 17-én az Ukrán Legfelsőbb Tanács (Verhovna Rada) törvényt fogadott el a koronavírus betegség terjedésének megakadályozásáról,

- március 18-án az Ukrán vasúttársaság (Ukrzaliznytsia) törölte összes járatát, így egy időre megszűnt a hivatalos utasforgalom Ukrajnában (Rutynskyi & Kushniruk 2020).

A pandémia újabb mély törésként jelentkezett az ország életében és idegenforgalmában. A járvány első évében a turizmus Ukrajnában közel kétharmadával esett vissza a 2019-es év azonos időszakához képest (1. ábra). A teljes lockdown, a különböző és szinte hetente változó intézkedések, a bizonytalanság teljesen háttérbe szorították az utazásokat, ellehetetlenítették a turisztikai vállalkozások tevékenységeit (Sass et al. 2023).

1. ábra. A nemzetközi turistaérkezések és a kiutazó ukrán állampolgárok számának alakulása (2000-2021)

Forrás: Sass et al. 2023

2.3. A kelet-ukrajnai konfliktustól az orosz-ukrán háborúig

A World Tourism and Travel Council 2017 szerint az idegenforgalmi ágazat hozzájárulása a világ GDP-jéhez több mint 11%. A Földünkön minden 11. munkahely az idegenforgalmi ágazathoz tartozik, vagyis a turizmus gazdasági növekedést biztosít az egész világon, ugyanakkor az ukrán turistaipar már évek óta nehéz időket él át.

A 21. században a turizmus az, ami biztosítja a gazdasági növekedést. Ennek az iparágaknak a fejlesztése a következő előnyöket nyújtja az országnak: a pénzforgalom növekedése, beleértve a deviza beáramlását, és ezáltal a lakossági jövedelmek növekedése, a

nemzeti GNP növekedése: a költségvetés feltöltése az adóbeszedés növelése miatt. A fogadó régió és egyéb bevételek; új munkahelyek teremtése, a lakosság foglalkoztatásának növelése; tőkevonzás, beleértve a külföldieket is. Az ország a turizmust fejlesztve fokozatosan más iparágakat is fejleszt.

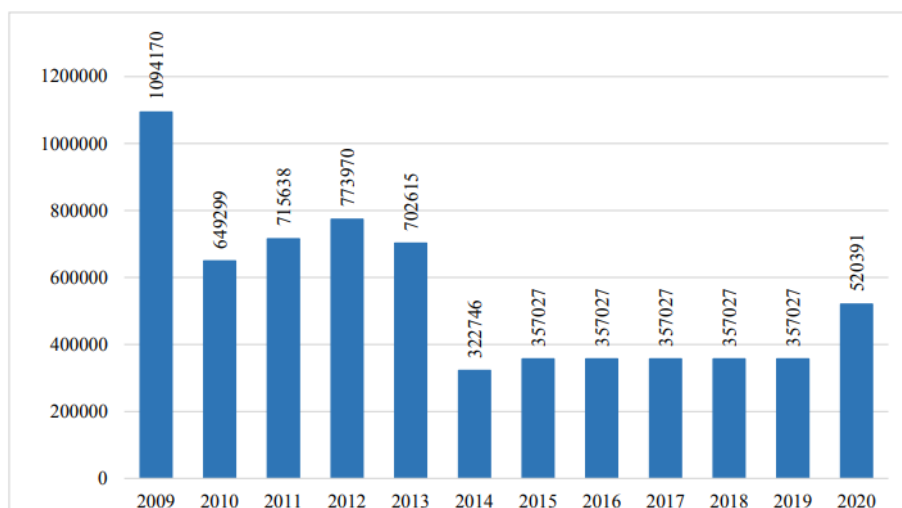
Ukrajna 1991-es függetlenné válását követően gazdasági recesszióval és társadalmi problémákkal küzdött. A rendszerváltás után megnyíló nyugati határok rámutattak az ország jelentős lemaradására a szomszédos államokhoz képest. Bár a turizmusban egyes térségek a gazdasági kitörés lehetőségét látták, az ágazat fejlődését számos tényező akadályozta: politikai instabilitás, negatív országimázs, gyenge infrastruktúra, nyelvi korlátok és alacsony szolgáltatási színvonal. Ezek a problémák a mai napig fennállnak, és a helyzetet tovább súlyosbította a 2014-ben kirobbant kelet-ukrajnai fegyveres konfliktus is (Sass 2020).

A WTO adatai szerint Ukrajna a világon a 172. helyen áll (2018 adatok) az ukrán GDP-hez való közvetlen hozzájárulás tekintetében, mivel az idegenforgalmi ágazat hozzájárulása Ukrajna GDP-jének mindössze 1,5%-a (Sofiichuk 2018).

Elemezni a statisztikai mutatókat Ukrajna belföldi turizmusával kapcsolatban nem könnyű. Sok turista önállóan, anélkül, hogy utazási irodákhoz vagy utazásszervezőkhöz fordulna szervezik meg a belföldi utazásaikat. A statisztikai mutatók, pedig csak azon turisták számát mutatják, akik kapcsolatba léptek utazási irodákkal vagy utazásszervezőkkel az utazásaik szervezésével kapcsolatban.

A statisztikai mutatók tekintetében azt láthatjuk, hogy a belföldi turisták száma Ukrajnában jelentősen megváltozott az orosz-ukrán háború kezdetével 2014-ben (2. ábra). Míg a beutazó turizmus drasztikusan visszaesett, a kiutazó turizmust kevésbé érintette. Ennek következtében a kiutazók száma meghaladta a beutazókét – ez a tendencia azóta is fennáll. Ukrajna már a konfliktust megelőzően is jelentős lemaradást mutatott versenytársaival szemben, a válság pedig tovább rontotta turisztikai pozícióját (Sass 2020). A változások oka a politikai és gazdasági instabilitás, a Krím félsziget annektálása, a katonai műveletek Donyeck területein és Luhansk régióiban. Ezek mind negatívan érintették a turizmus területét az országban. 2009-től a belföldi turisták száma fokozatosan csökkent, évente kb. 700 000 embert jelentett. 2014-től a visszaesés még erőteljesebbé vált: a belföldi turisták száma 54,06%-kal csökkent, és ez a tendencia 2020-ig változatlan maradt. Ez elsősorban annak tudható be, hogy egyre több lehetőség nyílt a külföldi nyaralások szervezésére. Ugyanakkor 2020-ban a Covid-19 miatti karanténkorlátozások és a határzárak következtében a belföldi turizmus 45,76%-os növekedést mutatott, mivel az emberek ismét az országon belüli úti célokat választottak. A belföldi turisták számának csökkenése az orosz-ukrán háború 2014-es kezdete nagyrészt a Krím

annektálásával függ össze, mert az ukrán lakosság Krím partját választotta nyári vakációra, és körbe utazta a félsziget területeit. A kialakult helyzet miatt, az ilyen turizmus kedvelői inkább a hasonló természeti adottságokkal rendelkező országokban pihentek (pl. Bulgária, Grúzia stb.) Ez viszont negatív hatással volt az állami költségvetésbe befolyó bevételek szintjére, amelyet Ukrajna a belföldi turizmusból profitált (Barvinok, Barvinok 2022).

2. ábra. Az utazásszervezők és utazási irodák által kiszolgált belföldi turisták száma 2009-2020 között

Forrás: Barvinok, Barvinok 2022

A 2022. február 24-én kirobbant orosz-ukrán háború változásokat idéztek elő a belföldi turizmus szervezetében és tevékenységében, valamint megváltoztatta az ukrainai belföldi turistaáramlás szerkezetét. A lakosság mozgása új irányokat szabott a belső turizmusnak is: áprilisban hivatalosan 7,7 millió belső menekültet regisztráltak Ukrajnában (<https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhenn-shosty-ukrayinecz-stav-pereselencem>, 2022). Szintén fontos megjegyezni, hogy nem minden menekült, aki elhagyta a lakóhelyét, vette fel a menekült státuszt. Az elhelyezés biztosítása érdekében a belső menekültek gyakran turisztikai célú létesítményekben – például kollégiumokba, üdülőkbe turistaszállókba – helyeztek el. Az étkezésükről pedig jellemzően a turizmushoz kapcsolódó vendéglátó- és élelmiszeripari egységek gondoskodtak.

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának adatai szerint 2022. február 24. és 2023. február 28. között 19,5 millió fő kilépését regisztrálták Ukrajna területéről a határátlépő pontokon, ellentétben a 11,0 millió belépéssel, ami azt jelenti, hogy 8,5 millióval többen hagyták el az országot, mint ahányan bejöttek. Tömegek hagyták el az ország területét a donyecki és luhanszki szakadár köztársaságok irányába is. Az ENSZ adatai szerint 2023.

március 14-én az ukrainai menekültek száma Európa országaiban 8,1 millió fő volt (Molnár, Pallay 2023).

Ukrajna turisztikai szféráját az orosz-ukrán háború 2014-es kezdete óta negatívan érinti, aminek eredményeként csökkent, úgy a hazai, mint a nemzetközi szinten a turistaáramlás.

Ukrajna azon területein, amelyek viszonylag biztonságosnak mondhatóak, a belföldi turizmus bizonyos mértékig működik, azonban közel sem éri el a háború előtti állapotot (Sass, Farkas 2024). A turisztikai tevékenység teljes helyreállítása az ország területén csak az ellenségeskedés megszűnése és a turisták biztonságos tartózkodásának biztosításával válhatna lehetővé (Barvinok, Barvinok 2022).

Az teljesen világos, hogy most nem működnek az Ukrajna területén áthaladó nemzetközi logisztikai útvonalak. Azonban nem az ukrán piac az egyetlen, amelyet ez a háború érint. Az Eurocontrol által a WTO honlapján közzétett adatok szerint bizonyos európai célállomásokon 2022. február 24-e után csökkent a járatok száma 2021 azonos időszakához képest. Így például Moldovában 69%-kal, Szlovéniában 42%-kal, Lettországból 38%-kal, Finnországból pedig 36%-kal esett vissza a járatok száma. Összegezve megállapítható, hogy az orosz-ukrán háború következtében a világturizmus jó néhány kihívással szembesült. Ukrajna turisztikai ágazatára azonban még több kihívás vár (Artyuh 2022).

Jelenlegi állás szerint, több mint három éve tart az orosz-ukrán háború, már harmadik éve, hogy nem volt tengerparti nyaralás Ukrajnában, legalábbis jelentős részén, hiszen az ország fekete-tengeri partszakaszának nagy részét és az azovi-tengernek az egészét megszállták az orosz erők. Korábban a világgazdaság beszámolt arról, hogy hiába van az országban háború, sok ukrán család próbál valamit megőrizni a régi idők normalitásából, és elindulnak nyaralni a nyári hónapokban. Az Állami Turisztikai Fejlesztési Ügynökség (DART) a nyári üdülési szezon kezdete előtt frissítette az ország körüli utazásokra vonatkozó szabályait. A DART webhely különösen Ukrajna 15 régiójában számolt be a hadiállapot idején érvényben lévő szabályozásokról, illetve azt foglalta össze, hogy melyek a biztonsági szabályok a nyári szünet alatt, mi tilos egy nyaralás alatt, továbbá milyen engedélyek és korlátozások léptek életbe a hadiállapot idején (<https://www.vg.hu/turizmus/2023/05/tombol-a-haboru-ukrajnaban-de-igy-sem-lehetetlen-a-nyari-vakacio>, 2023).

3. VFR TURIZMUS

3.1. A VFR turizmus definíciója és jellemzői

Michalkó Gábor állítása szerint (2012), a turizmus fajtáit tekintve hivatás és szabadidős turizmust különböztetünk meg. A szabadidős turizmus egyik fajtája a Visiting Friends and Relatives, amit rokon és barát látogató turizmusnak, vagy VFR turizmusnak is neveznek, amely az angol szavak kezdőbetűiből tevődik össze (Song-Ágocs 2022).

A VFR utazások után az érdeklődés viszonylag újkeletűnek számít, de ettől függetlenül valószínűleg a legrégebb utazási forma is egyben, mivel a barátok és rokonok meglátogatása társadalmilag mindig is fontos volt. A VFR turista az a személy, akinek rokonai, barátai és ismerősei annyira fontosok, hogy a személyes találkozás élményéért képes értük útra kelni (Song-Ágocs 2022). A szeretet, a család és az együvé tartozás érzése generálja a VFR turizmusban való részvételt (Kalmárné Rimóczi 2018).

Ez azt jelenti, hogy az adott turizmus fajtában, az emberek olyan helyekre utaznak, ahol barátokkal vagy családtagokkal találkoznak. Ez leggyakrabban a személyes kapcsolatok erősítése érdekében történik. Ezen kívül ez a turizmusforma lehetőséget nyújt az utazónak a helyi kultúra és mindennapi élet megismerésére, mivel szoros kapcsolatba kerülnek a helyi lakosokkal. Gyakran járnak olyan helyeken, amelyek nem feltétlenül szerepelnek a turisztikai útvonalakon, ezáltal egyedi élményeknek lehetnek részesei. A VFR turizmusnak általában pozitív hatásai vannak a helyi gazdaságra is, mivel a látogatók gyakran költenek a helyi szolgáltatásokra és termékekre. A VFR turisták hasonlóan a többi turistához: vásárolnak, látnivalókat keresnek fel, vendéglátóegységeket, közlekedési eszközöket vesznek igénybe, melyek további jövedelmet hoznak úgy a helyiek, mint a turizmusban dolgozók részére egyaránt. A barátokkal és rokonokkal fennálló kapcsolatuk miatt a VFR turisták nagyobb valószínűséggel lesznek visszatérő látogatók számos úti célhoz (Noordewier 2001; Meis et al 1995).

A hivatalos statisztika a világ számos pontján a látogatás célja vagy a szállás típusa szerint gyűjti az utazók adatait. A VFR turizmus esetén ez a folyamat sokkal bonyolultabb, mivel általában az ilyen turisták nem kereskedelmi szálláshelyeken szállnak meg, hanem a turizmus formából adódóan rokonoknál vagy barátoknál éjszakáznak, ezáltal nem jelennek meg az országban töltött vendégéjszakák listáján.

A VFR turizmusra vonatkozó számos korábbi tanulmány bebizonyította, hogy ez egy sokrétű és egyedülálló szegmens, mivel a teljes utazási volumen nagy hányadát és a hazai és nemzetközi piacok jelentős részét képviseli (Melissa et al. 2016).

A VFR-turizmus rendelkezik némi szezonalitással is, hisz egyrészt az adott közösség, különösen a család összetartozása a jelesebb keresztény ünnepek alkalmával tartott összejöveteleken hangsúlyozottabban kifejeződésre jut, másrészt az iskolai szünetek nagyobb lehetőséget biztosítanak a gyermekes családok idősebb rokonainak (főként a nagyszülők) felkeresésére (Michalkó et al. 2014).

Összeségében, a VFR turizmus esetén a hivatalos statisztikák nem mindig nyújtanak megfelelő adatot a VFR utazás valódi nagyságáról. A VFR turizmus a rejtett turizmus egyik sajátos piaci szegmense, ami a láthatatlan turisztikai tevékenységek miatt a turizmusstatisztika fekete dobozának is tekinthető (Michalkó – Illés 2020).

3.2. A VFR turizmus és a migráció

A migráció az emberek mozgását jelenti egyik helyről a másikra, legtöbbször azért, hogy egy új helyen telepedjenek le. A migráció lehet önkéntes vagy akaratlan, amely számos különböző ok miatt következhet be, beleértve a gazdasági, környezeti és társadalmi problémákat (<https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200624STO81906/a-migracio-lehetseges-okai>, 2023). Mivel a VFR-turizmus kialakulásának egyik feltétele a migráció, ezért a kutatások gyakran a turizmus-migráció kapcsolatrendszerében tárgyalják, így a gazdasági hatások mellett a társadalmi vonatkozások is egyre inkább hangsúlyosabbá válnak (Michalkó et al. 2014).

A VFR utazások világos és szoros kapcsolatot mutatnak a migrációs mozgásokkal. A VFR turizmus szorosan kapcsolódik a nemzetközi migrációs folyamatokhoz, hiszen a népességvándorlás egy olyan motivációs tényező lehet, mely ösztönözheti a hozzátartozók látogatását, mely működhet mind a két irányba. Minél nagyobb a bevándorlók száma egy adott országban, annál több az őket meglátogató turista is (Song-Ágocs 2022).

Azok az állandó migránsok, akik származási országukba utaznak, hogy meglátogassák barátaikat és rokonaikat, részt vehetnek új hazájuk „reklámozásában”, ezáltal ösztönözve a rövid távú beutazást.

A migránsok megnövekedett mennyisége egy célországban növeli a lakosok otthonában elérhető szálláskapacitást, amelyet a külföldről idelátogató barátok és családtagok is igénybe vehetnek, csökkentve ezzel az utazási költségeket. Az állandó migránsok jelenléte gazdagítja a

kulturális életet, és nagyobb turisztikai érdeklődést és sokszínűséget biztosít a célország számára. A leendő migránsok olykor végleg átköltözni szándékozva indulnak úti céljuk felé, míg mások rövidebb tartózkodást vállalnak, de aztán meghosszabbítják tartózkodásukat, esetenként végleg. A legtöbben kapcsolatot tartanak a családtagokkal, és ez egyre inkább így van a közösségi média különféle formái által biztosított elérhetőséggel. A családok újbóli összeállítására irányuló összehangolt erőfeszítések a célállomásokon („családegyesítés”) számos országban a migrációs program részét képezik. A családtagok rövidebb időre történő összejövetelét azonban helyesebben a turizmus és konkrétan a VFR-turizmus egy részhalmazának tekintjük (Dwyer et al. 2014).

Kiváló példa lehet Ausztrália arra, hogy hogyan kapcsolódik össze a migráció és a VFR turizmus. Ausztrália multikulturális politikája támogatja a bevándorlók integrációját, és méltányolja a kulturális sokszínűséget. Ez a megközelítés elősegíti a bevándorlók családtagjainak és barátainak látogatását, ami jelentős hatással van a turizmusra (Dwyer et al. 2014).

Elisa Backer 2012-es kutatása szerint a VFR utazások az ausztráliai belföldi turizmus piacának közel felét (48%-át) teszik ki. Tehát a bevándorlók és hozzátartozóik közötti kapcsolatok fenntartása jelentős szerepet játszik az ország turizmusában (Backer 2012).

4. A KUTATÁSI CÉLTERÜLET BEMUTATÁSA

4.1. Földrajzi áttekintés

Kárpátalja Ukrajna legnyugatibb megyéje. Hivatalos neve Kárpátontúli terület (ukránul Закарпатська область, angolul Transcarpathia. Területe 12 800 km², Ukrajna összterületének mindössze 2,1%-át teszi ki. Földrajzi fekvése igen egyedi, egyrészt kedvező, másrészt hátrányos. Négy országgal határos (északról egy rövid határszakaszon Lengyelországgal, nyugatról Szlovákiával, délnyugatról Magyarországgal, délen pedig Romániával (Berghauer 2012). Kárpátalján a jelenlegi közigazgatási rendszer alapján hat járás van, amelyhez 105 tartozik. A Beregszászi járás területe (2024-es állapot szerint) — 1460.2 km² (<https://vue.gov.ua>, 2025).

4.2. Népeség

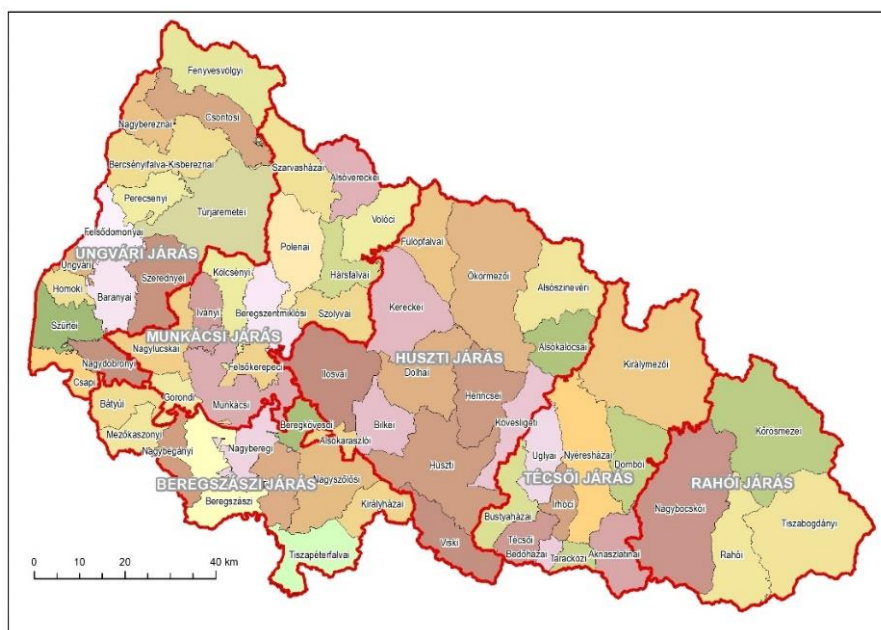
A legutóbbi, 2001-es népszámlálás idején Kárpátalja lakosságának 80,5%-át ukránok alkották, 12,1%, azaz 151 516 fő pedig magyarnak vallotta magát. Jelentős számban éltek még románok (2,6%), oroszok (2,5%) és cigányok (a népszámlálás adatai alapján 1,1%, kutatásaink alapján 2,6%) (Molnár 2014).

Kárpátalja területén Beregszász egyike azoknak a városoknak, amely 2001-ben megkapta Ungvár, Munkács és Huszt után, a „megyei jogú város” rangot, vagyis közigazgatásilag egyenlő jogú és rangú a járással (Izsák 2007).

A Beregszászi járás népességi adatait tekintve a 2022. január 1-jei állapot szerint a teljes lakosság száma 206 696 fő volt. A járás közigazgatási szempontból tíz kistérségre oszlik, amelyek közül kettő városi, három városi típusú, és öt falusi település (https://hu.wikipedia.org/wiki/Beregsz%C3%A1szi_j%C3%A1r%C3%A1s, 2025). A Beregszászi járáshoz tartozó kistérségek népességi adatai a következők: Beregszászi – 44128 fő; Bányai – 12077 fő; Nagyberegi – 6185 fő; Nagybégányi – 7585 fő; Kaszonyi – 7711 fő; Királyházi – 22839 fő; Nagyszőlősi – 63371 fő; Tiszapéterfalvi – 19636 fő; Tiszaújlaki – 14775 fő; Beregkövesdi – 9412 fő (<https://decentralization.ua/> 2025).

4.3. Közigazgatás

Ukrajna 1991-es függetlenné válását követően Kárpátalja közigazgatási felosztása jelentősen nem változott egészen 2014-ig. A „Méltóság Forradalmát” követően (2014) az új kormány kezdeményezte a decentralizációra épülő közigazgatási reformot, melynek fő célja a szovjet időszakból örökölt közigazgatási rendszer modernizálása volt. 2014 áprilisában a kormány elfogadta a helyi önkormányzat és a hatóság területi szerveződése reformkoncepcióját, azonban a megvalósítás lassan haladt és csak 2020-ra fejeződött be. A terv értelmében 64 kistérség került kialakításra. Sokáig kérdés volt, hogy milyen legyen az új járási felosztás, ugyanis a kormány jelentősen csökkenteni kívánta a járások számát. Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának 2020. július 17-i, 807-IX. számú *A járások likvidálásáról és megalakításáról* határozata értelmében megszüntették az addigi 13 járást Kárpátalján és 6 új járást hoztak létre (3. ábra) (Molnár D 2021).

3. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reformot követően

Forrás: Molnár 2021

A jelenlegi Beregszászi járás területe 1460.2 km², 10 kistérséget foglal magába, így az újonnan megalakult járások közül a Beregszászi lett a legkisebb (<https://decentralization.ua/>, 2025). A Beregszászi járáshoz hozzácsatolták a Nagyszőlősi járást, az Ilosvai járásból a

Beregkövesdi kistérség településeit (Beregkövesd, Beregkisfalud, Medence, Árdánháza, Nyíresújfalú, Beregpálfalva, Falucska és Komlós), a Munkácsi járási Barkaszó és Szernye csatlakoztak a Bányai kistérséghez, így szintén a Beregszászi járáshoz kerültek. A járásban 2 város (Beregszász és Nagyszőlős), 3 városi típusú település (Tiszaújlak, Bányu és Királyháza) és 100 falu található 10 kistérségbe szerveződve. Nagyszőlős és Beregszász is pályázott a járási központ szerepére, végül annak ellenére, hogy Nagyszőlős nagyobb lakosságszámmal rendelkezik, elhelyezkedése miatt Beregszászt tették meg járásközponttá, és a járás is a Beregszászi járás nevet kapta (Molnár D 2021).

4.4. A Beregszászi járás kistérségeinek történelmi áttekintése

1919-ben az első világháborút lezáró békedöntések következtében Kárpátalja területe a Csehszlovák Köztársasághoz került Podkarpatszka Rusz néven. Az 1920-as trianoni békeszerződés megerősítette ezt a döntést, és a terület a csehszlovák állam részeként működött. A XX. század folyamán a terület több államalakulathoz tartozott: 1939-ben rövid ideig független Kárpát-Ukrajna alakult, majd Magyarország annektálta; ezt követően a Szovjetunióhoz csatolták, és 1991 óta Ukrajna része (Csernyicskó 2020).

Beregszász és környéke (ún. Beregvidék), Kárpátalja délnyugati részén helyezkedik el (Tarpai 2021). A vidék területe már 10-12 ezer évvel ezelőtt, a késői paleolitikum idején lakott volt. Arról, hogy ezen a vidéken megszakítás nélkül éltek emberek a neolitikumból és a bronzkorszakból, valamint a települések környékéről származó tárgyak tanúskodnak. A római birodalom korában Beregszász környékén keleti határmenti erődítmény létezett „Pereginum” néven (Izsák 2007).

A következőkben a Beregszászi járás 10 kistérségének történelmi háttere kerül bemutatásra, kiemelve a legfontosabb eseményeket és változásokat, amelyek alakították a térség településeit és közösségeit.

- *Beregszász és a Beregszászi kistérséghez tartozó települések történelme a kőkorszakig nyúlik vissza. Magát Beregszászt 1063-ban említik először Villa Lamperti néven, mint Lampert herceg, I Béla király legkisebb fia birtoka. A középkor folyamán a település többször is elpusztult, például a mongol inváziók során, de mindig újjáéledt. A 14. században Beregszász királyi szabad város lett. A reformáció idején zsinatok helyszínéül szolgálva jelentős vallási központtá vált. Az iparosodásnak és a közlekedési fejlesztéseknek köszönhetően a 14. században a város fejlődése felgyorsult. 1919 után a csehszlovákiai Podkarpatszka Rusz része*

lett, majd 1938-ban a bécsi döntés alapján ismét Magyarország részévé vált. A második világháború után a Szovjetunióhoz csatolták, és 1991 óta Ukrajna része (Zubanics 2011).

- Bátyú és a környező települések történelme az Árpádkorig nyúlik vissza. A *Bátyúi kistérség* települései közül a legtöbb már a 12. században is létezett. A kistérségben található településeket a középkor folyamán különböző nemesi családok birtokálták. Bátyú például eredetileg a Betke család birtoka volt, akiktől a 13. század elején megvásárolta Simon bán és a lónyai uradalomhoz csatolta. A 20. században a kistérség települései jelentős változásokon ment keresztül (Beregszászi 2003).
- *Nagybereget* 1214-ben említik először a Várad Regestumban (a 314. lapon) „Mesku comes de Beregu” mondatban. Jelenleg majdnem háromezer lelket számláló település az északkeleti nyelvhatár mentén, amely hosszú ideig mezővárosi rangban is volt. A kistérséghez tartozó települések, mint pl. Kovászó, Beregújfalu, Alsó- és Felsőremete a középkorban együtt fejlődtek, ezzel hozzájárultak a térség kulturális és történelmi örökségéhez (Szamboroyszkyné 2019).
- *Nagybégányt* 1332-ben Bygan néven említik először. A Nagybégányi kistérség települései is az Árpádkorig vezethetők vissza. Nagybégányt a 11. században a Bégányi család birtokolta. A kistérség történelme nemcsak a települések egyedi múltját, hanem a térség egészének fejlődését is tükrözi, kezdve a változó birtokviszonyokkal, a vallási átalakulásokon keresztül egészen a közösségi élet változásáig (<https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/nagybegany>, 2025).
- A *Mezőkaszonyi kistérség* története nagyon régi és új is egyben. Már a XIX. században is volt un. Mezőkaszonyi-járás, ami az itt található 8 településen kívül további több olyan településből áll, ami a mostani Battyúi-, Dobronyi-, Bégányi kistérségekhez tartozik, valamint az anyaországi Vásárosnaményi járás („csonka bereg”) falvait foglalta magában. Mezőkaszony és a környéke ősrégi magyar településekből áll. A Nagy Magyar Alföld északkeleti peremén, egy vulkanikus dombvonulat alján, a tengerszint fölött 112 méter magasságban fekszik. Egyes kutatók szerint 1086-ban Szent László magyar király katonái itt, Kaszony környékén arattak döntő győzelmet az országba betörő kun hordák fölött; később ennek a diadalnak az emlékére alakították át templommá azt a kis kápolnát, amely már korábban itt állt, amelynek helyén ma a református templom áll (Bacsó – Pataki 2022).
- A *Királyházi kistérség* központja Királyháza, amelyet az oklevelek először 1262-ben említik, mint „domus regalis”-t, mely a király szálláshelyéül szolgált itt tartózkodása alkalmával (Mihók 2016). Már Szent István idejében szászok telepedtek le a településre és környékére.

Legfontosabb emlékhelye a Nyalábvár, amely a 13. századi királyi vadászházból fejlődött várrá. A 16–17. században a térség többször szenvedett el pusztításokat: 1661-ben a törökök, 1717-ben a tatárok dúlták fel a vidéke. A jelenlegi kistérség településeit a 18. században telepítették be újra ruszinokkal. 1910-ben a lakosság többsége magyar volt. A Királyházi kistérség a trianoni békéig Ugocsa vármegyéhez tartozott (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Kir%C3%A1lyh%C3%A1za>, 2025).

- A jelenlegi *Nagyszőlősi kistérség* és környéke már a paleolitikum idején lakott terület volt. Az egykori Nagyszőlősi járás a 11.–12. században alakult ki, később Ugocsa vármegyéhez tartozott. Fontos szerepet játszott a Dózsa-féle parasztfelkelésben és a Rákóczi-szabadságharcban. A mongol és tatár betörés is sújtotta. 1918 után román, majd csehszlovák fennhatóság alá került, 1939-ben visszacsatolták Magyarországhoz, 1944-től a Szovjetunió, ma Ukrajna része. A Nagyszőlősi kistérséget gazdag régészeti leletek, várromok, természeti értékek és turisztikai lehetőségek jellemzik (Melancsik 2012).
- Az 1717-es tatár betörés súlyosan érintette a *Tiszapéterfalvai* kistérség településeit, köztük Tiszapéterfalvát, Tiszabökényt, Forgolányt, Batárt és Gyulát. A betörés következtében nagyok sok falu elpusztult a lakosságuk jelentős része pedig elhagyta otthonát (Dupka 2022). Ami a kistérség központját illeti, a 13. századból több olyan okirat maradt fenn, amely említést tesz Tiszapéterfalváról. A település határában egy őskori település maradványaira bukkanta (Szabó 1937).
- A *Tiszaújlaki kistérség*hez tartozó települések a történelem során többször szenvedett tatár és török támadásoktól, illetve a Tisza áradásaitól. Az 1703–11-es II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc Tiszaújlakon aratta első győzelmét a tiszai átkeléskor (Karmacs 2001).
- *Beregkövesd* települést először 1412-ben említik. A kistérséghez tartozó települések története szorosan kapcsolódik a magyar nagybirtokosokhoz és a jobbágysághoz. A környék lakói részt vettek az 1848–49-es forradalomban is. Beregkövesd és környéke jól ellátott oktatási, kulturális és egészségügyi intézményekkel (<https://kam-rada.gov.ua/pro-kamjansku-tg/istorija-sil-tg/istorija-sela-kamjanske.html>, 2025).

5. KUTATÁSI MÓDSZERTAN

A 2023 és 2024-es év folyamán kérdőíves felmérést végeztünk Kárpátalján, a Beregszászi járás településein, amely során a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború okozta „családegyesítő” jelenséget szeretnénk volna megvizsgálni. A kutatás során az itt élő lakosok körében egy online kérdőíves felmérést végeztünk, amely segítségével a háború és a turizmus kapcsolatát vizsgáltuk. Az empirikus kutatás alapját adó 52 kérdésből álló online kérdőívet (1. sz. melléklet) hólabda módszerrel, közösségi oldalakon és azok célzott csoportjaiban megosztva juttattuk el a kitöltőkhöz. Konkrétan azon lakosokkal töltöttük ki a kérdőívet, akiknek valamelyik szerette a háború miatt nem tud/tudott hazatérni Kárpátaljára, vagy pont amiatt kényszerül külföldön tartózkodni és olyan elérhető távolságban van, hogy meg tudják őt látogatni.

A kérdőívet 3 részre osztottuk:

- Az 1. rész az adatközlők orosz-ukrán háború kitörése előtti 5 éves (2017-2021) időszakban végzett turisztikai tevékenységére vonatkozó kérdéseket tartalmazta;
- A 2. rész az orosz-ukrán háború kitörése utáni időszakra vonatkozó utazásokkal foglalkozott;
- A 3. részben kérdeztük meg az adatközlők szoci-demográfiai jellemzőit.

A kutatási területnek választott Beregszászi járásban az adatközlők számát előre nem határoztuk meg, mivel azt nem lehetett előre tudni, hogy hány olyan család él a járásban, akiknek a szeretteik külföldön tartózkodnak a háború miatt. Ebből kifolyólag a kutatás nem tekinthető reprezentatívnak, de feltételezzük, hogy mivel az utazások nagy részét a kitöltőink nem egyedül végezték, hanem családtagjaikkal, barátaikkal együtt, ezért nagy valószínűséggel több személyről közöl információt, mint ahány adatközlőnk van. Inkább azt tűztük ki célul, hogy a Beregszászi járásból minél több településéről sikerüljön kérdőíveket begyűjteni.

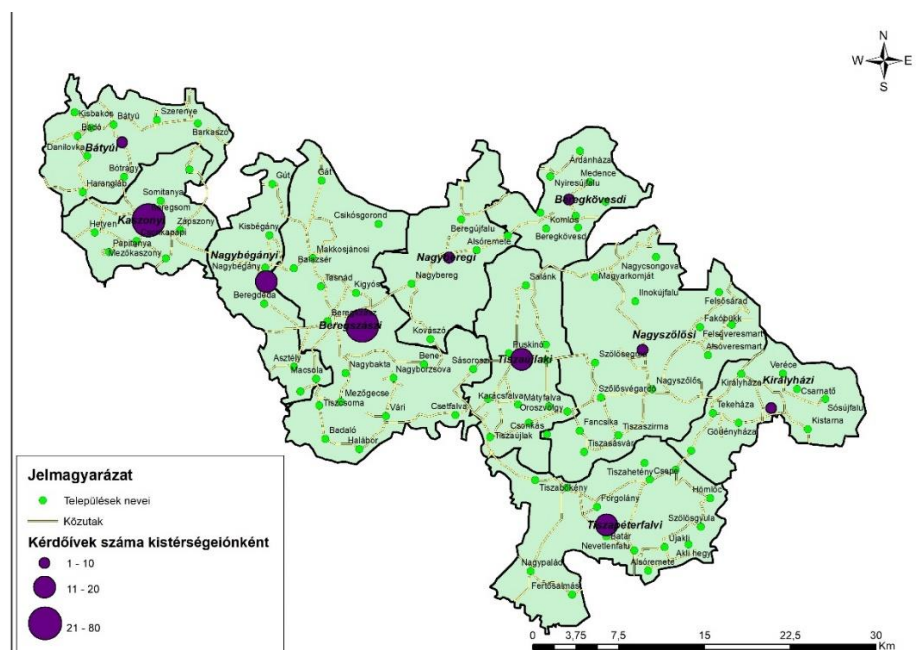
A kérdőív magyar és ukrán nyelven is elérhető volt, melyet végül 200 személy töltött ki. A beérkezett adatok feldolgozására két program segítségével került sor: SPSS Data Editor, valamint Microsoft Office Excel programokkal. A kapott adatokból diagrammokat, illetve táblázatokat is készítettem.

6. AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ OKOZTA CSALÁDEGYESÍTŐ UTAZÁSOK VIZSGÁLATA A BEREGSZÁSZI JÁRÁS LAKOSAI KÖRÉBEN

6.1. Az adatközlők általános adatai

Az 52 kérdésből álló online kérdőívet 200 személy töltötte ki. 183 magyar és 17 ukrán anyanyelvű adatközlő vett részt a felmérésben. A szociodemográfiai adatok (1. táblázat) bemutatásánál az online kérdőívezés sajátosságából fakadóan a lakossági minta nem tükrözi reprezentatívan a Beregszászi járás alapadatait, s ugyan ez jellemző a területi megoszlásra is. Az adatközlők között 189 (95%) nő és mindössze 11 (5%) férfi volt. A nemek közötti ilyen mértékű különbség oka, hogy a háborús helyzet és a jelenleg hatályos szabályok miatt többnyire csak a nők azok, akik külföldi utazást tudnak végezni szeretneik meglátogatása érdekében. A férfiak többsége vagy külföldön tartózkodik, vagy nem tud átkelni a határon.

A kutatásban résztvevő személyek a Beregszászi járás lakosai. A járáshoz tartozó 105 település közül 74 esetében sikerült adatokat begyűjteni (4. ábra). Kistérségekre lebontva a Beregszászi kistérségből 80 beérkezett kérdőívünk volt, a Kaszonyiból – 50, a Tiszaújlakiból – 16, a Tiszapéterfalviból – 15, a Nagybégányiból – 11, a Nagyszőlősből – 7, a Bátyúiból – 7, a Beregkövesdiből – 6, a Nagyberegiből – 5 és a Királyháziából pedig 3 (4. ábra.). Legnagyobb mértékbe Beregszász városból érkeztek válaszok 47 (24%).

4. ábra. A kitöltött kérdőívek területi megoszlása

Forrás: Saját adatbázis, saját szerkesztés

Életkorukat tekintve főleg a 38 és 57 év közötti korosztály képviselteti magát (51%), majd ezt követik a 28-37 év közöttiek (21%). Ezt követték 18%-ban a 58-69 év közöttiek, végül pedig csekélyebb arányban, 10%-ban a 18-27 év közöttiek.

A kérdőívet kitöltő személyek legmagasabb iskolai végzettsége legnagyobb arányban a főiskolát/egyetemet végzett személyek (45%). Középiskolában, gimnáziumban vagy liceumban érettségizők aránya 27%, technikumot vagy koledzset végzők – 20%. Ezt követték az általános iskolát (9 osztályt) befejezők – 6%, végül pedig a kutatásban résztvevők közül mindössze 2% volt az, aki szakképzőben szerzett szakmát.

1. táblázat. Az adatközlők alapadatainak megoszlása

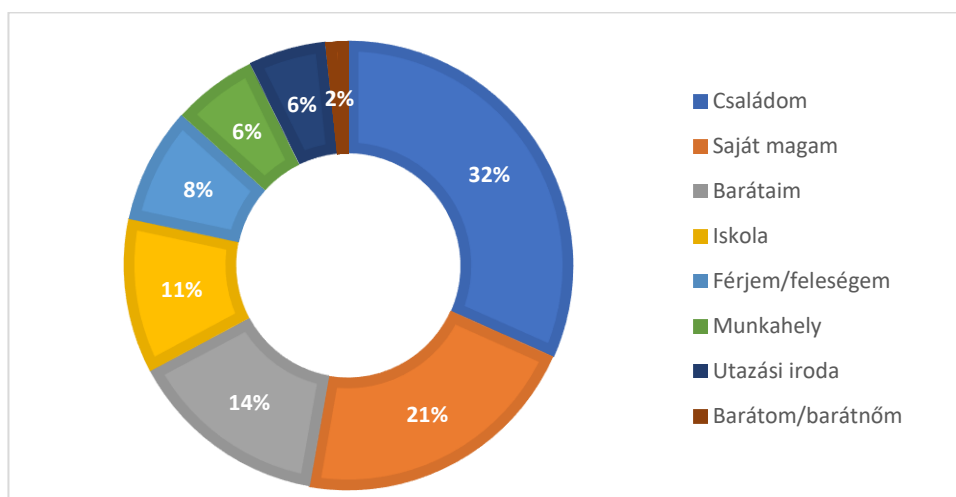
	Jellemzők	Gyakoriság	Százalékos arány
Nem	Férfi	11	5%
	Nő	189	95%
Életkor	18-27	23	10%
	28-37	41	21%
	38-47	60	28%
	48-57	45	23%
	58-69	31	18%
Legmagasabb iskolai végzettség	Általános iskola (9 osztály)	11	6%
	Szakképző (szakmunkás)	5	2%
	Középiskola, gimnázium, liceum (érettségi)	53	27%
	Szakközépiskola, technikum, koledzs	41	20%
	Főiskola, egyetem	90	45%

Forrás: Saját adatbázis, saját szerkesztés

6.2. Utazási szokások a háború kitörése előtti 5 éves időszakban

A kutatásunkkal olyan Beregszászi járásban élő személyeket kerestünk meg, akiknek valamelyik szerette a háború miatt nem tud, vagy egy ideig nem tudott hazatérni Kárpátaljára, illetve pont a háború miatt kényszerül külföldön tartózkodni és olyan elérhető távolságban van, hogy meg tudja őt látogatni. Ezen fejezetben az adatközlőknek az orosz - ukrán háború kitörése előtti 5 éves (2017-2021) időszakban végzett turisztikai tevékenységére vonatkozó kérdésekre adott válaszaik kerülnek bemutatásra. A válaszok jelentősége abban nyilvánul meg, hogy a későbbiekben tudunk összehasonlítást végezni a háború okozta utazási szokások változásaival kapcsolatban.

A kutatásunkból kiderült, hogy az adatközlőink jelentős része (85%) a nyári hónapokban vett részt leggyakrabban turisztikai jellegű utazásban. Az ilyen utazások gyakoriságát illetően a legtöbben vagy nagyon ritkán (28%), vagy évente többször is (28%) utaztak turisztikai céllal külföldre. Ilyenkor leggyakrabban személyiautóval (67%) vagy autóbusszal (48%) utaztak. Az 5. ábrán szemléltetjük, hogy általában ki szervezte az adatközlőink turisztikai jellegű utazásait. Elmondható, hogy leggyakrabban (32%-ban) a család szervezte, 21%-ban pedig maga az adatközlő. Ezen kívül többen jelölték még a barátaikat (14%), iskolát (11%) és férjüket/feleségüket (8%), mint az utazásaik szervezőit.

5. ábra. Turisztikai jellegű utazások szervezői a háború előtti 5 évben

Forrás: Saját szerkesztés

A háború kitörése előtt az adatközlőink 80%-a családjával vett részt a turisztikai jellegű utazásain, 47% barátokkal, 20% a párjával (férjével/feleségével, élettársával, barátjával/barátnőével), 17% rokonokkal, 14% pedig munkatársakkal utazott.

A háború előtti időszakban a kitöltőink az utazási célterületeiket tekintve két csoportra oszlottak. A felmérés alapján az a jellemzőbb, hogy a Beregszászi járás lakosai, többször utaztak belföldre, mint külföldre (33%), de kicsi különbséggel, 28% többször utazott külföldre, mint belföldre. 21% úgy nyilatkozott, hogy külföldre és belföldre egyforma arányban utazott, míg 10% csak belföldre, 8% pedig csak külföldre utazott.

A tartózkodás hosszát illetően az adatközlőink több válaszlehetőség közül választhattak. A legtöbben átlagosan 1-2 (53%) vagy 2-3 (51%) napra utaztak el turisztikai céllal. Magas százalékos arányt mutat még a kevesebb, mint 24 órás utazások (50%), illetve az 1 hetes (49%) és a 3-5 naposak utazások (48%).

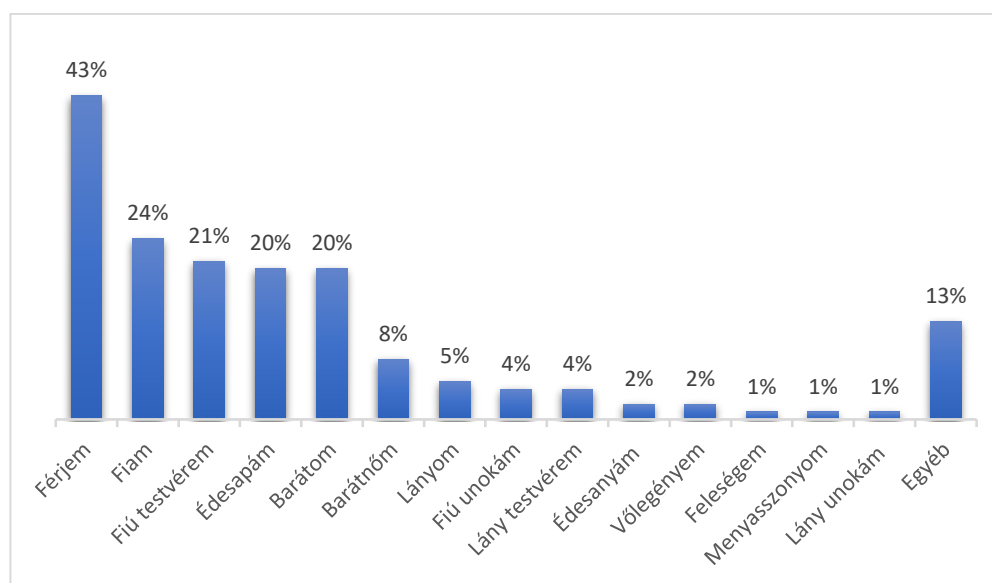
6.3. Az orosz-ukrán háború hatásai

2022. február 24-én Oroszország megtámadta Ukrajnát és az országban háború vette kezdetét. Ennek következtében emberek milliói kényszerültek elhagyni otthonaikat a háború elől menekülve. Az ország lakossága (elsősorban a nők, gyermekek és idősök) keletről főként nyugat irányába kezdett menekülni. Ukrajna nyugati megyéiben nagyon sok menekült megállt, biztonságosnak vélt menedéket talált, és nem hagyta el az országot. A háború kitörésének első napjaiban nagyon sok katonaköteles férfi is elhagyta az országot, félve a katonai behívásoktól és remélve, hogy a háború rövid idő alatt véget ér majd, s rövidesen hazatérhetnek otthonaikba. Mára már tudjuk, hogy sajnos nem így alakult, hiszen a háború azóta is tart (Sass, Kovács, Farkas, 2024).

6.3.1. Az utazási szokások alakulása a háború hatására

Az orosz-ukrán háború hatására jelentősen megváltoztak az emberek hétköznapijai. Kárpátalján belül, a Beregszászi járás lakosai is, főként a férfiak, arra kényszerültek, hogy elhagyják otthonaikat és egy másik országban keressenek menedéket. A kérdőívünkre beérkező válaszokból kiderül, hogy adatközlőink 99%-a rendelkezik olyan családtaggal, rokonnal vagy barátal, aki a háború kitörése óta külföldön tartózkodik és nem tud hazatérni. Megkérdezésre került, hogy milyen kapcsolat áll fenn a háború miatt külföldön tartózkodó/tartózkodott

személy és a kitöltő között. 43% jelölte a férjet, tehát legnagyobb mértékben a családfők tartózkodnak külföldön. Egy személy több hozzátartozóját is megjelölhette, így magas arányban megjelenik még fiúgyermek – 24%, fiútestvér – 21%, édesapa és barát – 20%, barátnő – 8%, lány gyermek – 5%, fiú unoka és lány testvér – 4%, édesanya és vőlegény – 2%, feleség, menyasszony és lány unoka mindössze 1% (6. ábra). Az egyéb választási lehetőségnél további személyeket neveztek meg az adatközlő, olyanokat, mint barát, keresztszülő, keresztyermek, sógor, vej, anyós, após, nagyszülő, rokon, unokatestvér és családja.

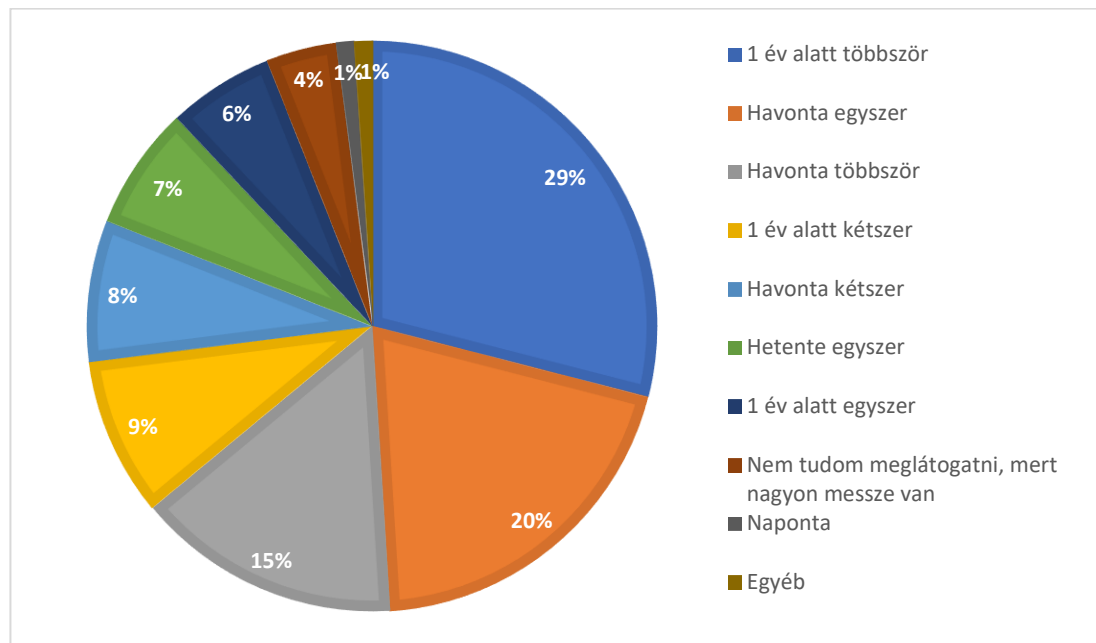
6. ábra. Családtagok, hozzátartozók, akik a háború kitörése óta nem tudnak hazatérni

Forrás: Saját szerkesztés

Mint kiderült, ezen személyek túlnyomó többsége (92%) az anyaországban, vagyis Magyarországon tartózkodik a háború kitörése óta. Ezen kívül, olyan országokat érdemes még megemlíteni, ahol a hozzátartozók nagyobb arányban tartózkodnak, mint Németország – 10% és Csehország – 7%. A többi említett országban a hozzátartozók tartózkodási aránya 5% alatt marad, például Hollandia – 4%, Anglia és Szlovákia – 3-3%, Románia, Lengyelország és Ausztria – 1-1%.

Az utazások gyakorisága alapján (7. ábra.) elmondható, hogy adatközlőink egy része (29%) egy év alatt többször is utazott a külföldön maradt szeretteit meglátogatni. A konkrét időközök közül a havonta különböző gyakorisággal opciókat jelölték a legtöbben, összesen 50%. Ezen kívül 5% fölötti arányt mutattak a hetente (7%), 1 év alatt egyszer (7%) és az 1 év

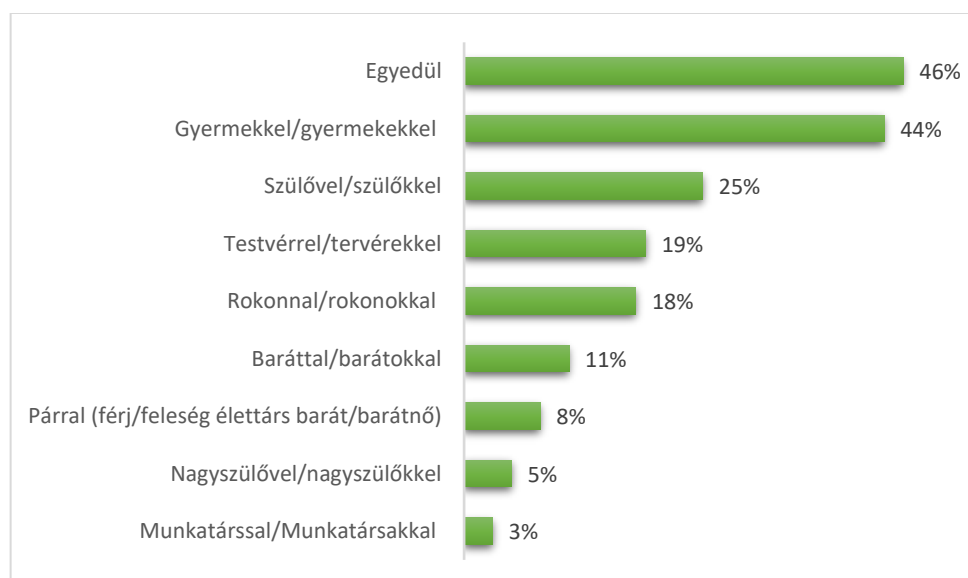
alatt kétszer (9%) válaszlehetőségek. Azonban voltak olyanok is (4%), akik nem tudják meglátogatni szeretteiket a nagy távolság mértékéből kifolyólag.

7. ábra. Külföldön maradt hozzátartozók látogatásának gyakorisága

Forrás: Saját szerkesztés

A felmérésünkből kiderült, hogy az adatközlőink látogatásaik során leggyakrabban egyedül (46%) vagy gyermekeikkel (44%) utaznak. Emellett gyakori még a szülővel/szülőkkel – 25%, testvérrel/testvérekkel – 19% illetve rokonnal/rokonokkal – 18% való utazás (8. ábra).

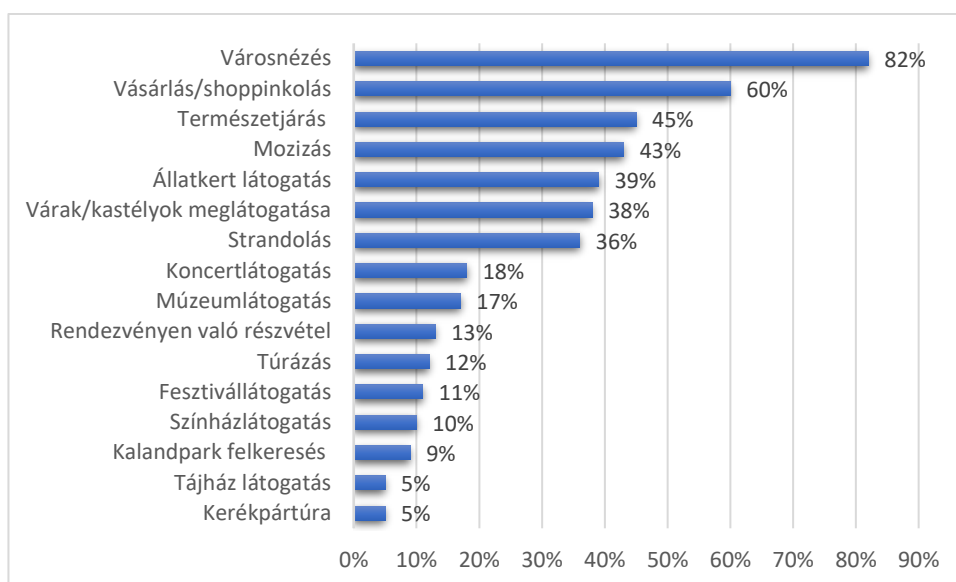

8. ábra. Kivel/kikkel utaznak leggyakrabban külföldön maradt szeretteiket meglátogatni

Forrás: Saját szerkesztés

A látogatások során az adatközlők nagyrésze többnyire a hétvégét tölti külföldön. 29% – 2-3 napot, 18% – 1-2 napot. 17% egy hétig marad általában, 12% – 3-5 napot, 6% – kevesebb mint 24 órát, ismét 6% – 2 hetet, 5% – 10 napot, 4% pedig az előzőektől is többet.

Hipotézisünk, miszerint adatközlőink végeznek turisztikai tevékenységet a háború miatt külföldön „rekedt” családtagjaik látogatása során, bebizonyosodni látszik, hiszen a válaszadók 77%-a úgy nyilatkozott, hogy közvetve vagy közvetlenül rész vesz/vett ilyen jellegű tevékenységben. Akárcsak egy kifejezetten turisztikai céllal történő utazás esetén, úgy a jelenlegi látogatások során is, miközben egy másik ország területén töltik el szabad idejüket a családok, rengeteg lehetőség tárul eléjük, amit közösen végezhetnek. A 9. ábrán látható, hogy a legnépszerűbb szabadidős tevékenységnek a városnézés bizonyult – 82%. Ezen kívül kiemelkedik még a vásárlás/shoppingolás – 60%, a természetjárás – 45%, a mozizás – 43%, az állatkert látogatás – 39%, a várak/kastélyok látogatása – 38% és a strandolás – 36%.

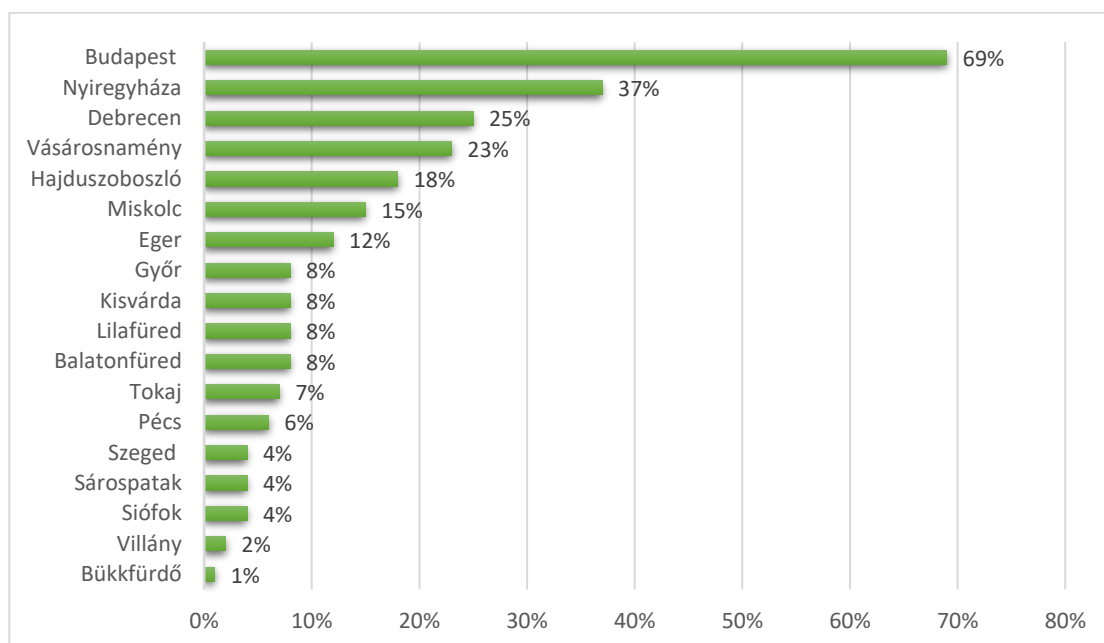

9. ábra. Szabadidős vagy turisztikai tevékenységek, amelyeken részt vettek a meglátogatott országban

Forrás: Saját szerkesztés

Mivel már tudjuk, hogy milyen jellegű turisztikai tevékenységeket végeznek/végeztek a kutatási alanyaink látogatásaik során, megkérdezésre került az is, ha Magyarországra utaztak az elmúlt 1-2 évben családtagjukat, rokonaikat, barátait meglátogatni, akkor mely városokat, településeket keresték fel, ahol szintén valamilyen turisztikai jellegű tevékenységet is végeztek? A leglátogatottabbnak a főváros, Budapest bizonyult (69%), ezen kívül a válaszadók kimagasló aránya (37%) jelölte meg Nyíregyházát is. Ez arra enged következtetni, hogy sok adatközlő

családtagja tartózkodik/tartózkodott a fővárosban és az ukrán-magyar határ menti megyeszékhelyen, vagy legalább is biztos, hogy megfordultak ott, mivel sok olyan szabadidős vagy turisztikai lehetőséget biztosít a látogatók számára ez a két város, amelyeket az előző esetben az adatközlők magas aránnyal jelöltek meg: városnézés, állatkert, fürdő, strand, vásárlási lehetőség. Nyíregyházát Debrecen (25%) és Vásárosnamény (23%) követi. Ez utóbbi helyszín turisták általi látogatása nem túlságosan jellemző, viszont az adott helyzet és a városnak az ukrán országhatárhoz való közelsége eredményezhette a magasabb arányú említést. Viszonylag magas számot mutat még Hajdúszoboszló és Miskolc is. A 10. ábrán látható településeken kívül a kitöltőink megemlítették még Tihanyt, Dunaújvárost, Baját, Gyulát, Tatabányát, Tokajt, Balatonalmádit, Balatonboglárt, Szentendrét, Gödöllőt, Mátészalkát, Esztergomot, Kecskemétet, Érdet, Mogyoróskát és Oroszlányt.

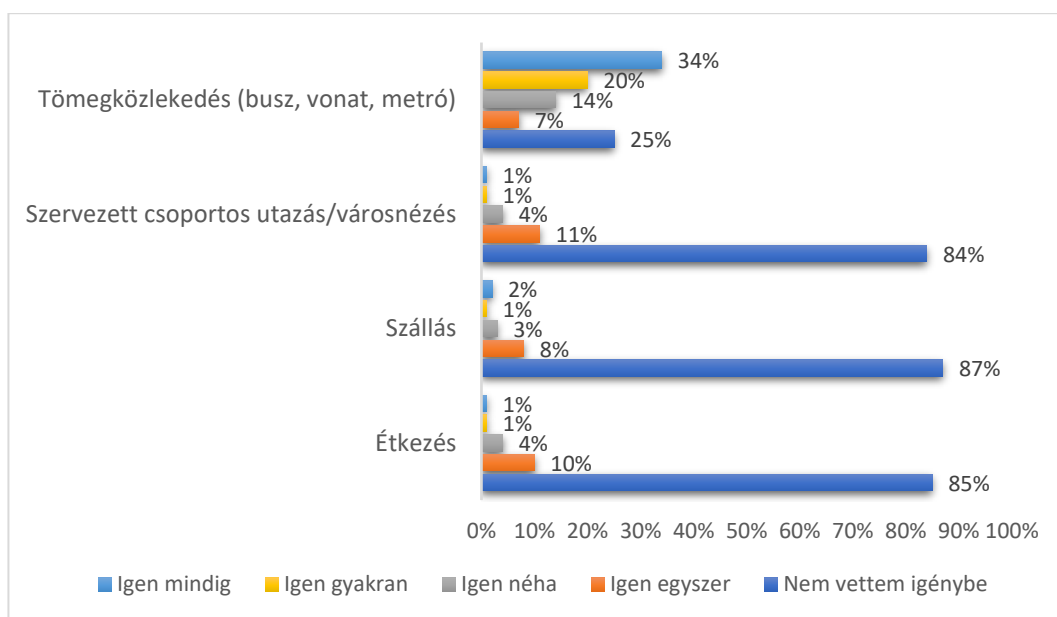

10. ábra. Magyarországi települések, amelyeken turisztikai jellegű tevékenységeket is végeztek

Forrás: Saját szerkesztés

A kérdőívünkre beérkezett válaszokból kiderült, hogy a rokonok/családtagok/barátok meglátogatása mellett a turisztikai tevékenység csak másodlagos célnak számított az adatközlők többségének (57%). A kitöltők 25%-a azzal indokolta a turisztikai jellegű tevékenység végzését, mert úgy érezték, hogy mindig kellett valami új közös élmény, ami elfeledteti a háború okozta problémákat, 7% nem tudta mással elütni a napot, 6% pedig csak ilyen helyszíneken tudott találkozni szeretteivel.

Ezen turisztikai tevékenységeket és találkozásokat feltételezéseink szerint gyakran segítették azok a kedvezmények, amelyeket a háború kitörése után több ország is biztosított az Ukrajnából menekülő személyek számára. Olyan kedvezményekre gondolunk, mint pl. tömegközlekedéssel (busz, vonat, metró) való ingyenes közlekedés, szállás és étkezési lehetőségek igénybevétele, vagy szervezett csoportos városnézések és utazásokon való részvétel (11. ábra.). Ezek közül, mint kiderült, a legelterjedtebb és a legnagyobb mértékben igénybe vett kedvezmény a tömegközlekedés volt, amit a kitöltők 7%-a legalább egyszer, 14% néha, 20% gyakran és 34% mindig igénybe vett. Tehát összesen 75%-uk élt/él ezzel a lehetőséggel különböző gyakorisággal. Ami a szállást illeti, azon személyek aránya, aki egyszer vette igénybe 8% és aki néha 3%. Az étkezési lehetőségeket további 10% egyszer vette igénybe és 4% volt az, aki néha. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az adatközlők több mint 80%-a nem élt ezekkel a lehetőségekkel. Az ukrán menekültek számára szervezett csoportos kirándulásokon 16% legalább egyszer részt vett.

11. ábra. Az ukrán állampolgárok számára elérhető szolidaritási kedvezmények igénybevétele

Forrás: Saját szerkesztés

Mindezek fényében vizsgáltuk meg azt is, hogy az adatközlők szerint milyen hatással voltak ezek a kedvezmények a szabadidős és turisztikai tevékenységeikre. A kérdésünk úgy szólt, hogy: véleménye szerint, ha nem lettek volna az adott országban kedvezményesen elérhető utazási, étkezési és szálláslehetőségek, megengedhetett volna magának/családjának

annyi szabadidős és/vagy turisztikai jellegű tevékenységeket az elmúlt 1 évben, amennyit végzett? A válaszok megoszlóak voltak: 60% válaszolt egyértelmű igennel és 23% nemmel. Ezen kívül olyan vélemények is érkeztek, mint: „ennyit nem valószínű”; „talán, de biztos nem ennyi alkalommal”; „külföldre látogatás során számunkra nem volt elérhető semmilyen kedvezmény”; „a család a legfontosabb mindig, bárhol és bármikor”; „a tömegközlekedésnél mindig kihasználjuk ezeket a lehetőségeket”; „igen, de valószínűleg kevesebbet utaztunk volna”.

Arra a kérdésre, hogy voltak-e olyan látogatások, amelyek során az adott országban igazi turistának érezte/tartotta magát, a válaszadók majdnem fele (46%) nemmel válaszolt, viszont 32% mondta azt, hogy igen, 22% pedig azt, hogy talán. A kutatásunk lényeges kérdése volt, hogy ha az elmúlt 1-2 évben nem lett volna háború Ukrajnában és a szerette nem kényszerült volna külföldön maradni, akkor utazott volna annyit külföldre és végzett volna annyi turisztikai tevékenységet külföldön, mint amennyit a kialakult helyzet következtében végez/végzett. A kérdésünkre a válasz 42%-ban talán igen, 39%-ban pedig egy egyértelmű nem volt. 20% válaszolta, hogy igen, akkor is utazott volna annyit, amennyit most is. E kérdésre adott válaszok eredményei alapján megállapítható, hogy a háborús helyzet és a családtagok külföldre kényszerülése, jelentős hatással volt az adatközlőink külföldre való utazásaira és az ott végzett turisztikai tevékenységeire.

A kérdőívünkre beérkező válaszokból kirajzolódott az is, hogy milyen okok állhatnak amögött, ha valaki már nem látogatja külföldön tartózkodó hozzátartozóit (31%). A beérkezett válaszok alapján, elmondható, hogy a leggyakoribb indok az, hogy folyamatban van az egész család kiköltözése külföldre (25%). 20% számára nincs elegendő anyagi fedezet az utazásokra és az ott tartózkodásra, 15% nem látogatja hozzátartozóját, mert már ő sem tudja átlépni a határt (pl. útlevél probléma vagy újabb törvényi rendeletek miatt). 12%-ban már az adatközlő is kiköltözött külföldre, 10%-nak pedig a hozzátartozója már hazatért, 8% indokként azt jelölte, hogy már az egész család kiköltözött külföldre és szintén 8% azért nem látogatja, mert azt szeretné, hogy a szerette hazatérjen.

A kérdőívünket kitöltő Beregszászi járás lakosainak majdnem fele nem lát arra esélyt, hogy a háború hamarosan véget ér és szerette haza tud térni Ukrajnában, mindössze 16% vélekedett másképp. Az egyéb válasz lehetőségénél úgy nyilatkoztak, hogy: „a legfőbb vágyam, hogy ismét együtt lehessen a család, de erre a közeljövőben kevés esélyt látok”; „a remény mindenkiben ott él”; „minél több idő telik el, annál kevésbé látjuk úgy, viszont nagyon bízunk benne”.

A válaszokat elemezve, egyértelműen kirajzolódik, hogy az adatközlőink majdnem felére (45%-ra) jellemző, hogy vagy az egész család kiköltözött már külföldre, vagy folyamatban van ez a dolog. Az általunk összeállított kérdőív 2023 márciusa óta volt nyilvános és kitölthető. Az adatokat elemezve arra a következtetésre jutottunk, hogy amíg a háború kezdetének első másfél évében a válaszadók vagy nem válaszoltak erre a kérdésre (mert látogatták őket), vagy más külső tényezőkkel indokolták a nem látogatást, addig az elmúlt egy évben beérkezett válaszoknál 60%-os növekedést mutatnak az olyan indokok, mint az, hogy az adatközlő és családja kiköltözött külföldre. Ez arra enged következtetni, hogy amíg a háború kitörésének elején a válaszadóink abban bíztak, hogy a háború rövid lefolyású lesz és ideiglenesen alkalmazkodtak a helyzethez oly módon, hogy látogatták szeretteiket egy másik országban, mostanra már, amikor a háború 3 éve tart, kénytelenek külföldre költözni, annak érdekében, hogy együtt lehessen a család.

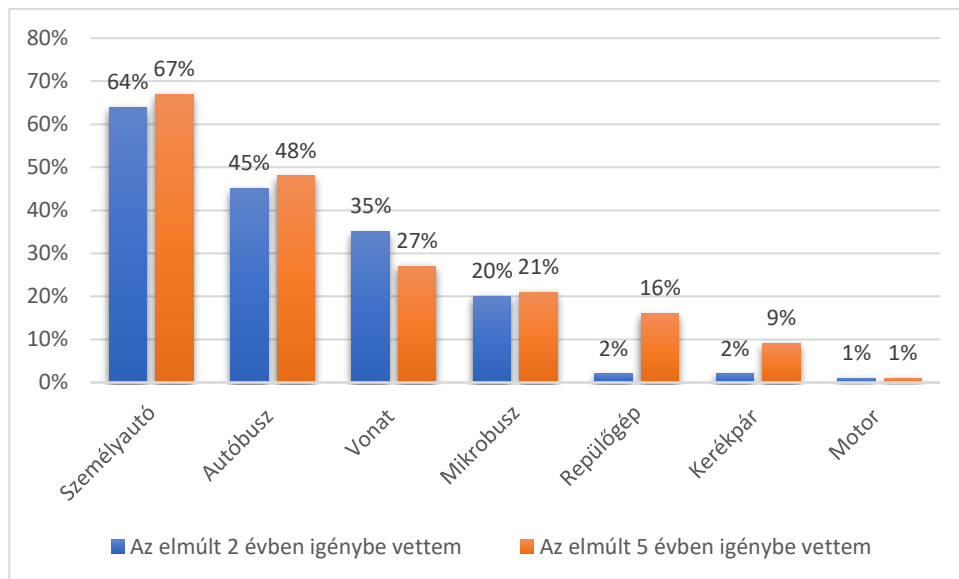
Továbbá érdemes lehet kiemelni a magyar és ukrán nyelven beérkezett válaszok közötti különbséget is. A válaszok sajnos nem egyenlő arányban érkeztek be a két nyelvi változatban, így az adatok nem tekinthetők reprezentatívnak, véleményem szerint mégis kirajzolódik néhány jellemző tendencia. Például a magyar anyanyelvű adatközlőkre jellemzőbb az, hogy folyamatban van az egész család kiköltözése vagy már külföldön élnek. Úgy gondolom, hogy az ilyen jellegű különbségek arra is rá világíthatnak, hogy a nyelvi és nemzetiségi hovatartozás is befolyásolhatja a migrációs döntéseket. Különbség figyelhető meg abban a tekintetben is, hogy az adatközlőink hozzátartozói melyik országban tartózkodnak. A magyar anyanyelvű kitöltők 93%-a jelölte meg Magyarországot tartózkodási helyként, míg az ukrán anyanyelvű válaszadók körében ez az arány 77% volt. Ezen kívül az ukrán adatközlőink körében magasabb volt azok aránya, akik más országokat jelöltek meg – például Szlovákiát, Németországot, Csehországot vagy Ausztriát – hozzátartozójuk tartózkodási helyeként (összesen 22%, szemben a magyar válaszadók 6%-ával). Ez a fajta aránybeli különbség arra enged következtetni, hogy az ukrán anyanyelvű válaszadók családtagjai nagyobb valószínűséggel élnek nem magyarországi célországban, mint a magyar anyanyelvűeké.

6.3.2. Utazási magatartás összehasonlítása a háború kitörése előtti és utáni időszakban

A kutatásunkkal többek között szerettük volna megvizsgálni, hogy hogyan változtak az utazási szokások és egyben turisztikai szolgáltatások igénybevétele egy külföldi ország meglátogatása esetén a háború előtti és utáni időszakban. Annak érdekében, hogy össze tudjuk hasonlítani a

két időszakot ugyan azokat a kérdéseket tettük fel az utazási eszközök, szálláshelyválasztás és étkezési lehetőségek igénybevételével kapcsolatban mind a két esetben.

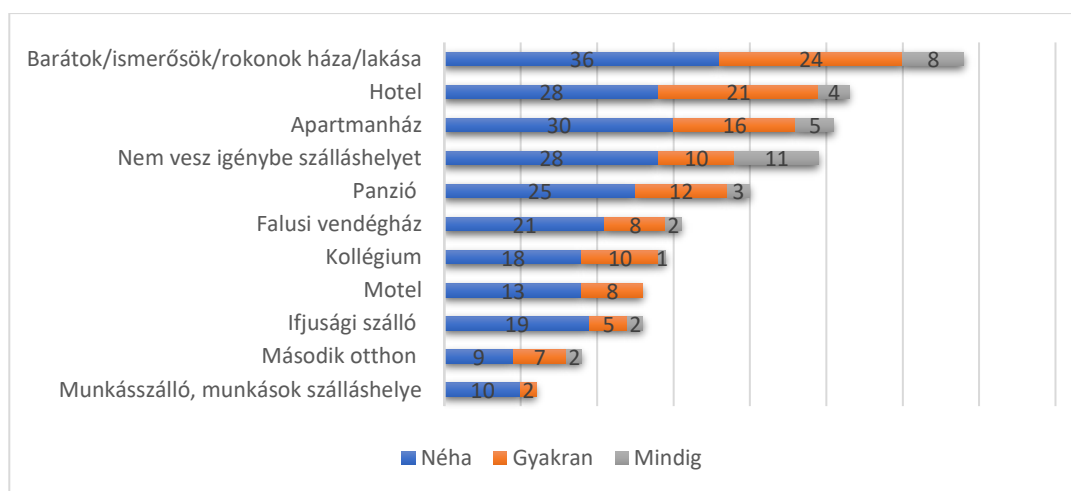
Ebből kifolyólag megkérdeztük, hogy a kitöltők milyen eszközt/eszközöket vesznek/vettek igénybe leggyakrabban a látogatásaik során az elmúlt két évben, majd ezt összehasonlítottuk a háború kitörése előtti 5 évvel (12. ábra). A háború kitörését követően az adatközlők legnagyobb mértékben személyautóval (64%) látogatják külföldön maradt szeretteiket, ezt követik azok a személyek, akik autóbusszal érkeznek (45%). Ettől kissé lemarad a vonattal (35%), valamint a mikrobusszal (20%) való közlekedők aránya. Kerékpárral (2%) és repülőgéppel (2%) az adatközlők csekély százaléka utazik. Elmondható, hogy az utazási eszközök igénybevételével kapcsolatban nem észlelhető nagymértékű eltérés a két időszak között az arányokat illetően, a repülőgép és a kerékpár kivételével. A repülőgéppel való utazás csökkenése feltehetőleg azzal hozható összefüggésbe, hogy az adatközlőink több mint 90%-nak a hozzátartozója az Ukrajnával szomszédos országokban tartózkodik jelenleg, értelemszerűen ide utaznak a leggyakrabban, tehát a közúti vagy vasúti közlekedési eszközöket veszik igénybe, hiszen ezen távok viszonylag rövid idő alatt megtehetőek a már említett szárazföldi közlekedési eszközökkel.

12. ábra. Közlekedési eszközök, amelyeket igénybe vettek az adatközlők a háború kitörése előtti 5 évben és az elmúlt 2 évben

Forrás: Saját szerkesztés

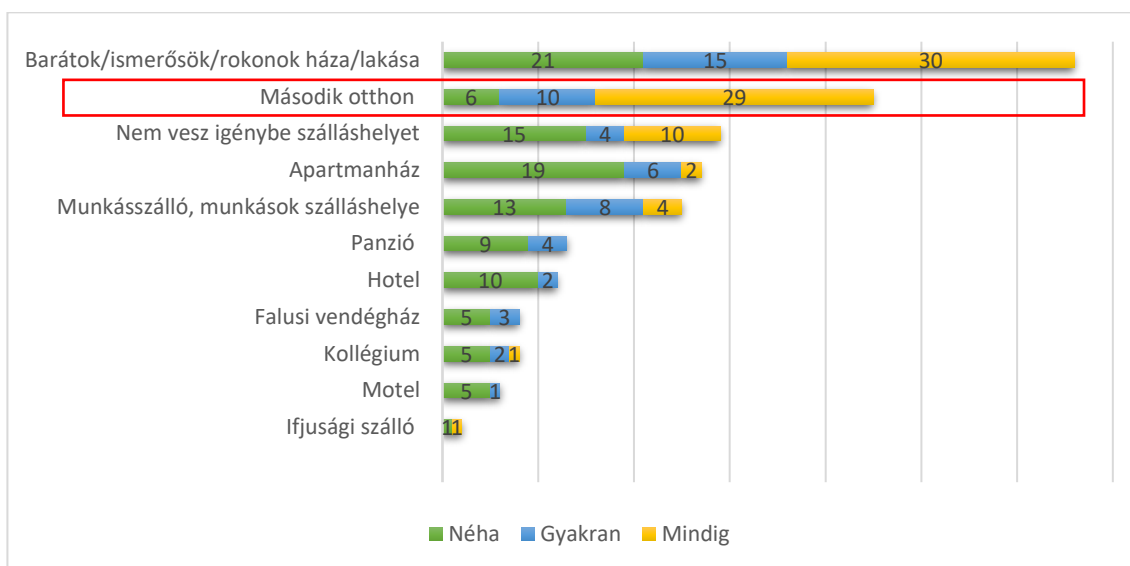
A 13. ábrán láthatók azok a szálláshelytípusok, amelyeket az orosz-ukrán háború kitörése előtti 5 éves (2017-2021) időszakban vettek igénybe a leggyakrabban a Beregszászi járás lakosai. Elmondható, hogy a barátok/rokonok/ismerősök háza/lakása számított a leggyakrabban igénybe vett szálláshelynek. Ezen kívül megfigyelhető még, hogy a háborús időszakban igénybe vett szálláshelyekhez képest (13. ábra) nagyobb mértékben vették igénybe a tipikus turisztikai szálláshelyeket, olyanokat mint, a hotel (28% - néha, 21% - gyakran és 4% mindig), az apartmanház (30% - néha, 16% - gyakran és 5% mindig), a panzió (25% - néha, 12% - gyakran és 3% mindig) és a falusi vendégház (21% - néha, 8% - gyakran és 3% mindig).

13. ábra. Szálláshelyek, amelyeket a háború kitörése előtti 5 évben vettek igénybe

Forrás: Saját szerkesztés

A 14. ábrán láthatók a szálláshelyek, amelyeket a látogatók leggyakrabban igénybe vesznek a háború kitörése óta. Legtöbbször továbbra is a barátok/rokonok/ismerősök házában szállnak meg, mint a háború előtti időszakban, csak a szálláshelytípus igénybevételének gyakorisága nőtt meg: 30% mindig, 15% gyakran és csak 21% veszi igénybe néha. A második otthon, mint szálláshely nagyarányú megjelenése a kutatásban arra utal, hogy az adott személyek vásárolt/bérelt házzal rendelkeznek az adott országban, 29% mindig ezt veszi igénybe. A tipikus turista szálláshelyek bár jóval kisebb mértékben és gyakorisággal, de szintén megjelennek az adatközlők válaszaik között, ugyanis viszonylag magas arányban néha igénybe veszik az apartmanház (19%), hotelek (10%) és panziók (9%) szolgáltatásait is. Ezen szálláshelyek minimális vendégéjszaka növekedést jelenthetnek az adott országban. Ezeken kívül viszont megjelenik még a munkásszállón és a kollégiumokban való szállásfoglalás is, amely pedig nem a tipikus turista szálláshelyre utal, hanem sokkal inkább a kényszerű utazás, látogatás helyzetéből adódik.

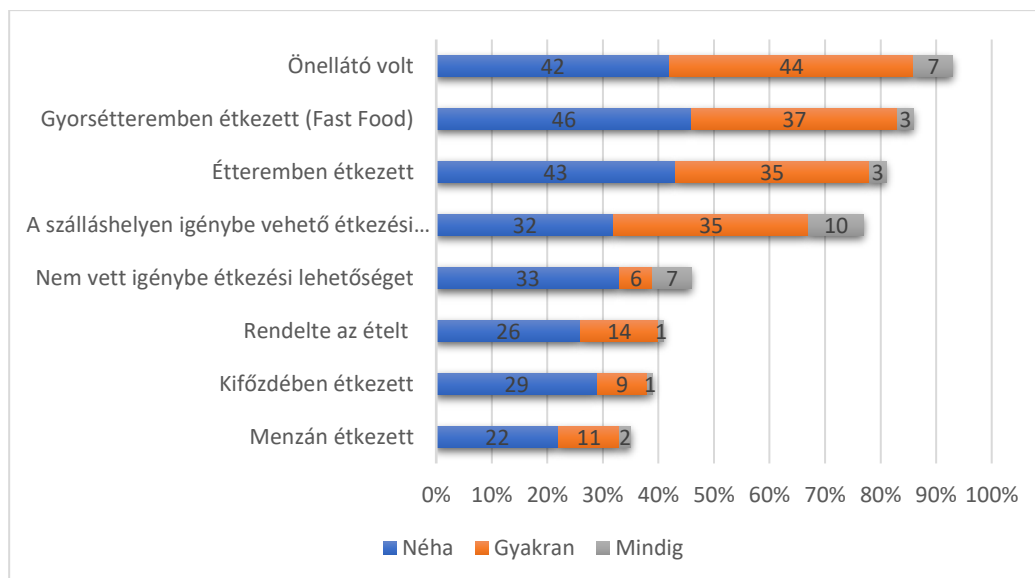

14. ábra. Szálláshelyek, amelyeket igénybe vesznek az adatközlők a háború kitörése utáni időszakra jellemző családlátogatásaik során

Forrás: Saját szerkesztés

Hogy a lehető legjobban megértsük és átláthassuk a háború kitörése utáni helyzetet a miértekre vonatkozó kérdéseket is feltettünk. Ebből kiderült, hogy a legtöbben – 42% azért a megjelölt szálláslehetőséget választja, mert számukra ez a legkényelmesebb. 40%, azért választják a barátok/ismerősök/rokonoknál való elszállásolási lehetőséget, mert ezért nem kell fizetni. 16% azon személyek aránya, akik számára nem számít mennyibe kerül a szállás, csak együtt lehessen a család. Ezzel szemben 11% azért választja az általa megjelölt szálláshelyet, mert olcsó, 10% pedig mert azt ingyenesen igénybe lehet venni. 4% számára nincs más szállás lehetőség a településen, ahol a látogatást végzi.

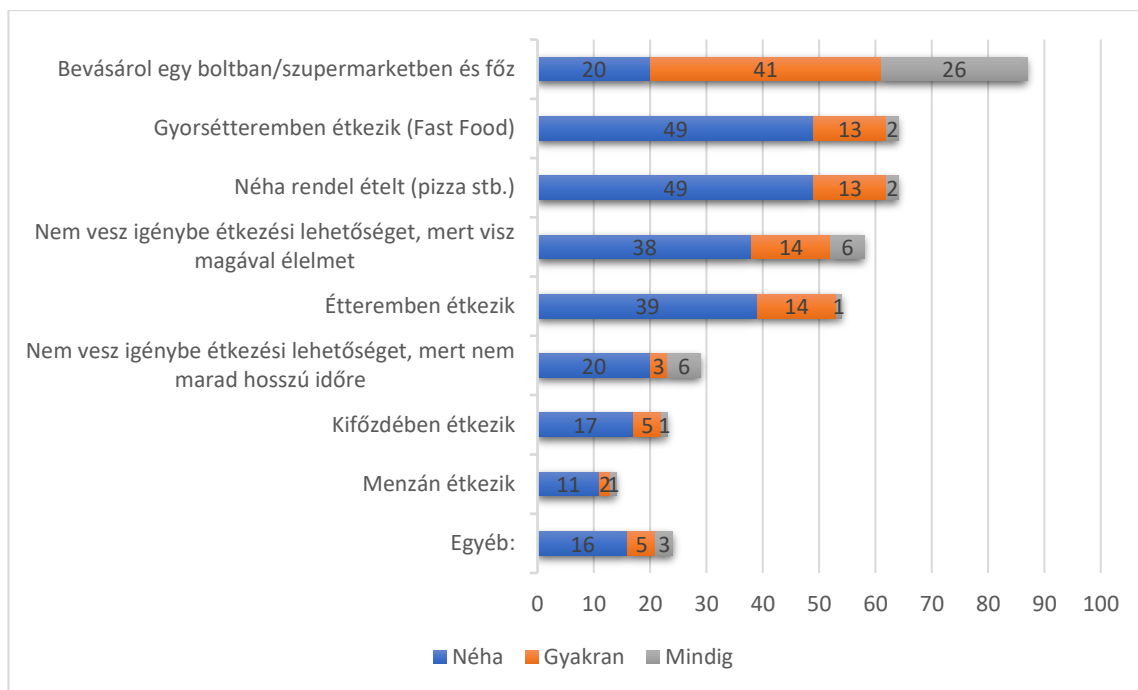
Mivel a szállás mellett az étkezés is a turizmusnak egyik kulcseleme, ezért arra kértük kitöltőinket, hogy jelöljék meg, hogy utazásaik során milyen étkezési lehetőségeket vesznek/vettek leginkább igénybe mind a két időszakra vonatkozóan. Ami a háború előtti időszakot illeti, elmondható, hogy különböző gyakorisággal, de a legtöbben önellátók voltak – 93%. Kiemelkedett még a gyorsétteremben való étkezés – 86%, az étteremben való étkezés – 81%, 77% pedig a szálláshelyen igénybe vehető étkezési lehetőségeket vette igénybe (15. ábra).

15. ábra. Étkezési lehetőségek, amelyeket a háború kitörése előtti 5 évben vettek igénybe

Forrás: Saját szerkesztés

A háború kitörése utáni időszakban végzett utazások során a családoknál a legelterjedtebb, hogy bevásárolnak egy boltban/szupermarketben és főznek, vagyis többségében önellátók, mint háború előtti időszakban, csak ismét a gyakoriság az, ami felerősödött. A 16. ábrán láthatjuk, hogy a kitöltők 20%-a néha, 41% gyakran és 26% mindig így cselekszik. Továbbá láthatjuk, hogy az elterjedt étkezési lehetőségek közé tartozik a gyorséttermekben (Fast food) való táplálkozás, ez azt jelenti, hogy a Beregszászi járás lakosai esetében 49% - néha, 13% pedig gyakran választja ezt a lehetőséget. Az adatközlők 49%-a néha, 13% pedig gyakran rendeli az ételt, de akadnak olyan kitöltők is, akik 39% -ban néha, 14% - gyakran étteremben étkeznek. A válaszokról kiderült, hogy előfordul, amikor a látogatás során nem vesznek igénybe étkezési lehetőséget, mert pl. visznek magukkal ételt (38% néha, 14% gyakran, 6% mindig) vagy mert nem maradnak hosszú időre (20% néha, 3% gyakran, 6% mindig). Az adatok alapján a legkevésbé elterjedt étkezési lehetőségek közé sorolható a kifőzdében és a menzán történő étkezés. Meglepő módon a háború kitörése előtti időszakban ez utóbbi kettőt gyakrabban vették igénybe az adatközlők utazásaik során.

16. ábra. Étkezési lehetőségek, amelyeket igénybe vesznek az adatközlők látogatásaik során

Forrás: Saját szerkesztés

A két vizsgált időszak adatai alapján eltéréseket figyelhetünk meg, úgy a szálláshelyválasztás, mint az étkezések terén is. A szálláshelyekkel kapcsolatban elmondható, hogy a tipikus kereskedelmi szálláshelyek magasabb arányban jelentek meg a háború előtti időszakban a háborús időszakhoz képest. Ezen kívül fontos kiemelni azt a változást is, hogy az adatközlőink 45%-a rendelkezik és száll meg látogatásaik során egy úgynevezett második otthonban, ami arra engedhet következtetni, hogy jelentős növekedésnek indult az adatközlők külföldre költözése, melyet a mai napig tartó konfliktus idézett elő. A barátok/ismerősök/rokonok háza/lakása igénybevétele mind a két időszakban jellemző volt, ezzel szemben a munkásszállók igénybevétele aránya jelentősen megnövekedett 2022 óta.

Szembevetendő a kitöltőink étkezési szokásainak változása is. Az orosz-ukrán háború előtti időszakban is jellemzően önellátók voltak, de nagyobb mértékben étkeztek éttermekben, mint a háború kitörése óta. Ezzel szemben a jelenlegi látogatásaik során az adatközlők leggyakrabban bevásárolnak egy boltban vagy szupermarketben és maguk készítik el az ételt, ami ez előtt egyáltalán nem volt jellemző. Ezen kívül az adatközlőink a háború kitörése óta vagy nem vesznek igénybe étkezési lehetőségeket, mert visznek magukkal élelmet, esetleg nem

maradnak hosszú időre. Ettől függetlenül most sem elhanyagolható a különböző éttermek igénybevétele, mivel bár jóval kisebb arányban, de megjelennek.

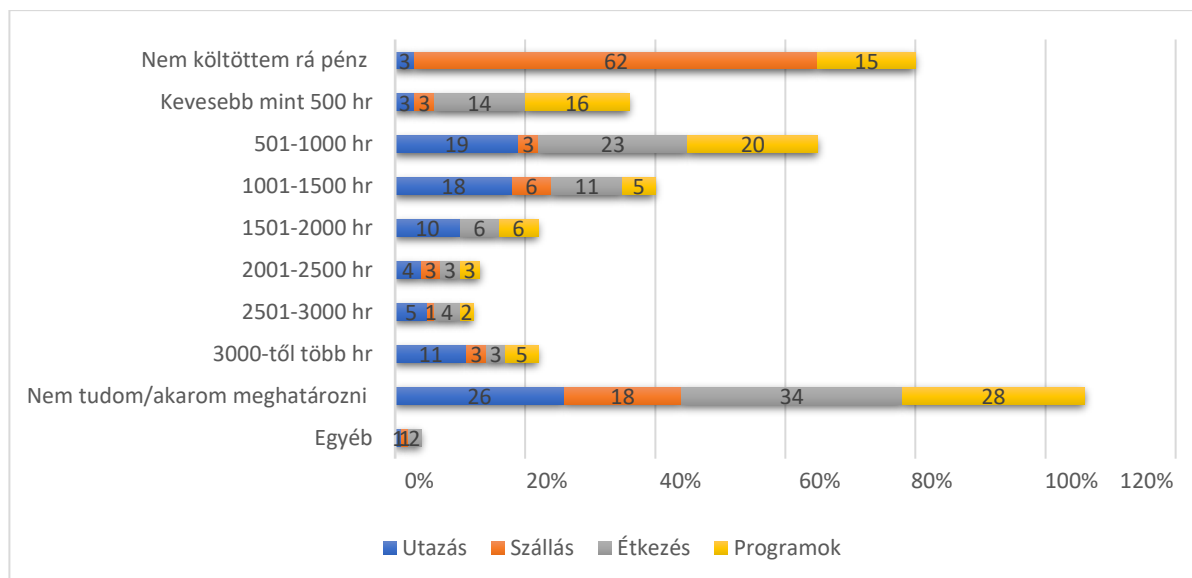
A megkérdezettek lehetőségeikhez képest igyekeznek gyakran külföldre látogatni, hogy együtt lehessen a család. Kiemelhetjük azt is, hogy míg a háború előtti időszakban kimagasodtak a 3-5 napos, vagy akár az 1 hetes utazások (majdnem 50%), addig a jelenlegi helyzetben a 2-3 napos (többnyire hétvégi) utazások dominálnak. Továbbá olyan változásokra is rávilágított a kutatásunk, mint pl. az, hogy az utazások gyakorisága jelentősen megnőtt a tartózkodási időtartalom viszont csökkent. Ez mind alátámasztja a kutatásunk kezdetekor megfogalmazott feltételezéseinket, miszerint a háború következtében a Beregszászi járásban élő lakosok gyakrabban látogatnak külföldre, mint az ezt megelőző időszakban.

Feldolgozásra kerültek az anyagiakra vonatkozó adatok is. Olyan kérdésekre kerestünk válaszokat, mint: átlagosan mennyit költenek/költöttek az adatközlőink utazásra, szállásra, étkezésre és programokra. Ami a kérdés megválaszolását illeti, az ilyen személyesebb jellegű kérdéseknél a kitöltőink tartózkodóbbak voltak.

A háború kitörése előtti 5 éves időszakban végzett turisztikai utazásoknál arra kértük a kitöltőinket, hogy az 1 főre jutó napi összeget határozzák meg, ami tartalmazza a szállásra, étkezésre, utazásra, programokra kiadott költségeket. A legtöbben (20%) 1001-1500 hr között költött, 16% az 1501 – 2000 hr-t jelölte, 15% pedig 501 – 1000 hr közötti összeget adta meg. 22% nem tudta/akarta meghatározni az összeget.

Általánosságban elmondható, hogy a háború ideje alatt végzett utazásoknál, az 1 főre jutó utazásra fordított összeg 37%-ban 501 – 1500 hr között mozog. A túlnyomó többség (62%) nem költ pénzt szállásra, 18% pedig nem tudja/akarja meghatározni. Ami az étkezést illeti, az adatközlők 23%-a 501 – 1000 hr közötti összeget költ. Programokra 20% 501 – 1000 hr-t fordít átlagosan egy látogatása során. A beérkezett válaszok alapján elmondható, hogy a legtöbb látogatás alkalmával a kitöltők többsége kevés pénzt fordít egy érintett országban történő tartózkodásra, különös tekintettel a szállásra. Amikor viszont pénzt fordítanak utazásra, étkezésre vagy programokra, átlagosan 500 és 1000 hr között mozog ez az összes (17. ábra).

A két időszakot összehasonlítva, elmondható, hogy a Beregszászi járás lakosai az orosz-ukrán háború kitörése előtt nagyobb összeget fordítottak utazásra, szállásra, étkezésre és programokra, mint a jelenlegi utazásaik során. Véleményünk szerint, ez azzal magyarázható, hogy az előző évek utazásai kifejezetten turisztikai céllal történtek, és ezek évente többnyire csak ritkán fordultak elő (28%). A különböző turisztikai szolgáltatások igénybevételére szánt pénzbeli ráfordítások előre kalkuláltak voltak a jelenleg megfigyelhető, viszonylag gyakori családlátogató utazásokkal ellentétben

17. ábra. Utazásra, szállásra, étkezésre, programokra kiadott költségek a háború alatt végzett utazások során (1 fő/nap/hr)

Forrás: Saját szerkesztés

A kutatásunk során, arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy melyek voltak az utazások fő indítékai a háború előtti 5 éves időszakban és az orosz-ukrán háború ideje alatt. A 18. ábrán jól látszik, hogy jelentős változások mentek végbe az utazási motivációkat illetően a háború hatására. A háború előtti 5 éves időszakban (64%) az utazások legfőbb indítéka volt, akárcsak a háború kitörését követően (87%): az együtt tölteni az időt a családtagokkal és barátokkal. A jelenlegi helyzet utazásai motivációitól eltérően viszont kimagaslik még a városnézés, mint fő indíték (58%), a kulturális nevezetességek/látnivalók felkeresése (39%), a napfény/vízpart (38%) és a természeti attrakciók felkeresése (31%) stb.

Ami az elmúlt 2 évet illeti, egyértelműen kirajzolódik, hogy a jelenlegi utazások fő oka, hogy az adatközlőink együtt tölthessék az idejüket a családtagjaikkal (87%), a barátaikat és rokonaikat meglátogassák (47%) és együtt tölthessék velük az idejüket (36%). Bár ezek a tényezők a háború előtti időszakban is jelentős húzó erőnek bizonyultak, mégis egyértelműen látható, hogy a háború hatására ez még jobban felerősödött.

Összességében tehát elmondhatjuk, hogy a háború előtti 5 év utazásaival ellentétben az elmúlt két év utazásai legnagyobb részének inkább családdegysítő, mint sem turisztikai motivációja van. A diagramon (18. ábra) látható, hogy míg a háború kitörése előtt a tipikus turisztikai tevékenységek domináltak, addig jelenleg a család és a velük együtt töltött idő lehetősége a legfőbb húzóerő. Ettől függetlenül az adatközlők megjelöltek olyan válaszokat is

a háború kitörése utáni évekre vonatkozóan, mint városnézés, vásárlás/shoppingolás, a mindennapok gondjai elől való menekülés és stresszoldás, de ezek csak, mint másodlagos motiváció vannak jelen.

18. ábra. A háború előtti 5 év és az elmúlt 2 év utazásainak fő indítékai

Forrás: Saját szerkesztés

Olyan kérdésekre is választ kaptunk, hogy az adatközlők hol töltötték a jeles napokat, ünnepnapokat az elmúlt 1-2 évben. A legtöbben a karácsonyt ünnepelték külföldön: 56% Magyarországon, 4% pedig más országban. A többi adatközlő (40%) az otthonában ünnepelt. Ezt követte az Új év, amit szintén a többségük Magyarországon töltötte – 53%, az otthonukban 40%, más országban pedig 7%. A húsvétot 45% töltötte Magyarországon és 51% az otthonukban. A pünkösdöt 29% töltötte Magyarországon. Annak érdekében, hogy lássuk a különbséget a háború előtti és utáni időszak között, azt is megkérdeztük, hogy milyen gyakran fordult elő, hogy az ünnepnapokat nem az otthonaikban töltötték a háború előtt. Erre a kérdésre a válaszadók több mint fele (65%) azt a választ adta, hogy soha nem töltötték más országban az ünnepeket a háború előtti időszakban. Ez arra enged következtetni, hogy a kialakult helyzet egyértelműen hatással van arra, hogy hol töltik a családok az ünnepeket.

6.4. Az orosz-ukrán háború okozta turisztikai tevékenység fogalmának meghatározása

Az általunk összeállított kérdőívre érkezett válaszok alapján elmondhatjuk, hogy az a fajta utazási tevékenység, amelyet a Beregszászi járás lakosai végeztek/nek az elmúlt 2 évben, sokkal inkább családgyesítő mint turisztikai motivációból jön létre. Tehát a járásban élő személyek számára, az a tevékenység, amelyet a kialakult orosz-ukrán háborús helyzet következtében végeznek az egymástól elszakadni kényszerült emberek, sokkal inkább a családtagok találkozásáról szól, mint sem a turisztikai tevékenységről, hiszen elsősorban a családjaikat próbálják egyben tartani. Az esetek többségében azonban, másodlagos tevékenységként, részt vesznek valamilyen turisztikai tevékenységekben is az adatközlők.

A kutatás eredményei alapján meghatározásunk szerint a *családgyesítő utazások* – lakóhelyüket ideiglenesen elhagyó, többnyire nők és gyerekek által végzett külföldi utazás, amely során az egyének fő motivációja a kényszerű helyzet miatt (jelen esetben az orosz-ukrán háború) és a személyi biztonság megvédése érdekében külföldön tartózkodó családtagok/rokonok/barátok periodikus (hetente, havonta) látogatása, melynek során a meglátogatott országban kisebb-nagyobb mértékben igénybe vesznek turisztikai (szállás, étkezés, szabadidős programok) szolgáltatásokat is.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az orosz-ukrán háború drasztikus változásokat idéztek elő Ukrajnában az élet minden területén. A szakdolgozatom megírása során a háború által egyik legsúlyosabban érintett szektorral foglalkoztam – a turizmussal. A háború következtében Ukrajna állampolgárai arra kényszerültek, hogy elhagyják lakóhelyeiket. A konfliktus kezdetekor nagyon sok katonaköteles férfi is elhagyta az országot félve a katonai behívásoktól, aminek következtében nagyon sok család szétszakadt. Gyakori lett az a felállás, hogy a külföldre menekült férfiakat az itthon maradt hozzátartozók elkezdtek bizonyos időközönként látogatni, ami azzal járt, hogy át kell lépniük az országhatárt és egy másik országba kell utazniuk.

A kutatás során használt kérdőív által összegyűjtött válaszok alapján megállapítható, hogy az a fajta utazási tevékenység, amelyet a Beregszászi járás lakosai végeztek a háború kezdete óta, *családegyesítő jellegű*, hiszen a fő motiváció ilyenkor a családok/barátok/rokonok meglátogatása.

Elmondható, hogy adatközlőink 99%-a rendelkezik olyan hozzátartozóval, aki a háború következtében külföldre kényszerült. Ezen hozzátartozók túlnyomó többségben férfiak, ebből kifolyólag nők, gyermekek és néha a nagyszülők azok, akik látogatják őket külföldön. A külföldön maradt hozzátartozók 92%-a Magyarországon tartózkodik. Az utazások gyakorisága alapján elmondható, hogy a legtöbben egy év alatt többször is (30%) utaznak a külföldön maradt szeretteiket meglátogatni. A kutatásból az is kiderül, hogy az adatközlőink lehetőségeikhez képest igyekeznek gyakrabban külföldre látogatni, mint a háború előtt. Ennek oka, hogy együtt lehessen a család. Míg a háború előtti időszakban kimagasodtak a hosszabb, akár egy hetes időtartalmú utazások (majdnem 50%), addig a jelenlegi helyzetben az 1-2 vagy 2-3 napos (többnyire hétvégi) utazások dominálnak. Kutatásunk rávilágított arra, hogy az utazások gyakorisága jelentősen megnőtt a háború hatására a tartózkodási időtartalom viszont látványosan csökkent. Ez mind alátámasztja a kutatásunk kezdetekor megfogalmazott feltételezéseinket, miszerint, a háború következtében a Kárpátalján élő lakosok gyakrabban látogatnak külföldre, mint az ezt megelőző időszakban.

A kérdőívünkre beérkezett válaszok egyértelműen rá világítanak arra, hogy a háború hatására a belföldi utazások száma visszaesett ezzel szemben pedig a külföldi utazások iránti érdeklődés megnőtt. A belföldi utazások csökkenése nem véletlen, hiszen a biztonságfaktor az egyik kulcseleme a turizmusnak, ha pedig ez nincs jelen, a legtöbb esetben nem is beszélhetünk turizmusról. A jelentősen megnövekedett külföldi utazások oka, hogy sok családtag/rokon/barát

ezekbe az országokba (jellemzően Magyarországra) menekült, akiket az itthon maradottak rendszeresen látogatnak.

Azon személyek, akik látogatást végeztek az elmúlt 2 évben általában jóval kevesebb pénzt költöttek a külföldi tartózkodásuk során, mint a háború előtti időszakban. A szálláshelyek és étkezési lehetőség igénybevételének elemzése meg is magyarázza ennek okát. Egyrészt a korábbi gyakorlattal szemben ma már jellemzően nem kereskedelmi szálláshelyeken, hanem legnagyobb mértékben rokonoknál, barátoknál vagy egy úgynevezett második otthonban szállnak meg, ami nemcsak családi környezetet biztosít számukra, hanem költségmegtakarítást is jelent. Másrészt az étkezési szokások is megváltoztak: a látogatók inkább bevásárolnak egy szupermarketekben és főznek, míg korábban éttermekben étkeztek vagy a szálláshely által kínált lehetőségeket vették igénybe. Tehát a legtöbben mára már külföldön is igyekeznek otthonos környezetet kialakítani maguk számára, kikerülve a klasszikus turisztikai jellegű elemeket.

Bár a hagyományos turisztikai elemek (kereskedelmi szállásfoglalás és étkezés) háttérbe szorultak, az a hipotézisünk, miszerint adatközlőink végeznek turisztikai tevékenységet látogatásaik során bebizonyosodott, ugyanis válaszadóink 77%-a közvetve vagy közvetlenül rész vesz/vett olyan jellegű tevékenységben, mint például a városnézés, vásárlás/shoppingolás, kulturális nevezetességek és természeti attrakciók felkeresése stb.

Mivel a turisztikai tevékenység végzése jelen esetben nem elsődleges motivációból, hanem a háború kitörése óta külföldre kényszerült családtagok meglátogatásából kifolyólag történik, ezért ezt a fajta cselekvést családgyesítő utazásoknak neveztük el, amely tevékenység közelebb áll a VFR turizmushoz, annyi különbséggel, hogy az utazást kiváltó elsődleges oka maga a háború. A kutatás eredményei alapján meghatározásunk szerint a *családgyesítő utazások – olyan utazások, amelyek célja és legfőbb motivációja a szétszakadt családtagok újraegyesítése, jelen esetben a háború hatására, egy viszonylagos kényszerhelyzetből fakadó tevékenység, amelyek időről időre ismétlődnek.* Azonban turisztikai szempontból fontos kiemelni, hogy a fent említett utazásoknak köszönhetően, a Kárpátaljával szomszédos Magyarországon az utazást/látogatást végző személyek közvetve vagy közvetlenül valamilyen turisztikai tevékenységet is végeznek, igényben vesznek turisztikai jellegű szolgáltatásokat, s ezzel turisztikai bevételt generálnak az adott országnak.

ÖSSZEGZÉS

A szakirodalmakat elemezve elmondhatjuk, hogy a turizmus egy nagyon érzékeny iparág, ezzel együtt pedig a válságok által leginkább sújtott terület. Az idegenforgalom számára elengedhetetlenek a kedvező gazdasági, politikai, társadalmi és demográfiai adottságok. Ha ezek nem adóttak, jelentősen megváltozhat az utazási magatartás. Megállapíthatjuk továbbá azt is, hogy a háborúk és fegyveres konfliktusok jelentős negatív hatással vannak a turizmusra. Ezen hatások közvetlenül és közvetve is hosszú távon érezhetők az idegenforgalom alakulásában.

2022. februárjában a 2014-ben kialakult kelet-ukrajnai fegyveres konfliktus világszerte ismert háborúvá alakult, ami nem csak Ukrajnára van hatással, hanem egész Európára és közvetve szinte az egész világra. Turisztikai szempontból vizsgálva a helyzetet megállapítható, hogy az emberek utazási motivációit legjobban befolyásoló biztonságfaktor és a stabilitás is teljesen megszűnt Ukrajnában. Az ország legnyugatibb megyéjében, Kárpátalján, a lakosság körében mégis megfigyelhető némi turisztikai tevékenység, amely leginkább olyankor nyilvánul meg, amikor a katonai mozgósítás következtében családjukat hátra hagyni kényszerülő külföldre menekült férfiakat a családtagok meglátogatják. E szakdolgozat és az elvégzett vizsgálat arra hivatott, hogy bemutatásra kerüljön a 2022-es orosz-ukrán háború kitörése óta a lakosság által folytatott turisztikai tevékenység milyensége.

A kutatást a Beregszászi járás lakosai körében végeztük. Annak érdekében, hogy minél átfogóbb képet kapjunk a háború okozta folyamatokról, egy 52 kérdésből álló online kérdőívet állítottunk össze és hólabda módszerrel, közösségi oldalakon és azok célzott csoportjaiban megosztva juttattuk el a kitöltőkhöz. Azon Beregszászi járásban élő lakosok válaszait elemeztük, akiknek valamelyik szerette a háború miatt nem tud, vagy egy ideig nem tudott hazatérni Kárpátaljára, illetve pont a háború miatt kényszerül külföldön tartózkodni és olyan elérhető távolságban van, hogy meg tudják őt látogatni.

Az 52 kérdésből álló online kérdőívet 200 személy töltötte ki. 183 magyar és 17 ukrán anyanyelvű adatközlő vett részt a felmérésben. A járáshoz tartozó 105 település közül 74 esetében sikerült adatokat begyűjteni. Legnagyobb mértékbe Beregszász városból érkeztek válaszok 47 (24%).

Adatközlőink 99%-a rendelkezik külföldön maradt hozzátartozóval, akik 92%-ban Magyarországon tartózkodnak és a legtöbb esetben férfiak. A munkám célja közé tartozott megvizsgálni, hogy ezen családok látogatásai során végeznek-e valamilyen konkrét szabadidős és/vagy turisztikai tevékenységet, látogatnak-e turisztikailag frekvenciált

létesítményeket, városokat, településeket stb. a szomszédos Magyarországon vagy esetleg más országokban. A kutatás eredményeként elmondható, hogy adatközlőink 77%-a közvetve vagy közvetlenül végez valamilyen turisztikai tevékenységeket, hiszen hasonlóan a kifejezetten turisztikai céllal szervezett utazásokhoz, a jelenlegi látogatások során is, amikor a családok más országban töltik szabadidejüket, számos közös programlehetőség nyílik számukra. Ilyenkor jellemzően várost néznek, vásárolnak/shoppingolnak, különleges eseményeken vesznek részt, kulturális és természeti attrakciókat keresnek fel stb. A legtöbb turisztikai jellegű tevékenységet Budapesten, Nyíregyházán, Debrecenben, Vásárosnaményban és Hajdúszoboszlón végzik.

A jövőre való tekintettel fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy milyen arányban rendelkeznek az adatközlők második otthonnal a meglátogatott országban. Elmondható, hogy az adatközlők majdnem felére (45%) jellemző, hogy látogatásaik során a második otthonukban szállnak meg. Továbbá fontos kiemelni, hogy míg a háború kezdetén sokan ideiglenes megoldásként tekintettek a külföldi tartózkodásra és látogatásaikkal alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, mára a család újraegyesítése érdekében 60% döntött a kivándorlás mellett.

A kutatás során feltárt adatok alapján elmondhatjuk, hogy a háború óta a Beregszászi járásban az utazási szokások jelentősen átalakultak. A látogatások fő motivációja a családtagokkal való találkozás lett, ami szorosan kapcsolódik a VFR turizmushoz, mivel mindkettő célja a családtagok és barátok meglátogatása, ezáltal lehetővé téve a család újraegyesítését.

A kutatás eredményei alapján meghatározásunk szerint a **családegyesítő utazások** – *lakóhelyüket ideiglenesen elhagyó, többnyire nők és gyerekek által végzett külföldi utazás, amely során az egyének fő motivációja a kényszerű helyzet miatt (jelen esetben az orosz-ukrán háború) és a személyi biztonság megvédése érdekében külföldön tartózkodó családtagok/rokonok/barátok periodikus (hetente, havonta) látogatása, melynek során a meglátogatott országban kisebb-nagyobb mértékben igénybe vesznek turisztikai (szállás, étkezés, szabadidős programok) szolgáltatásokat is.*

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bacsó R., Pataki G. 2022: A Kárpátaljai kistérségek gazdaságfejlesztési stratégiájának lehetséges irányai, kiemelten a Mezőkaszonyi kistérség példáján. Tudományos folyóirat. II Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. Beregszász, 336 p.
2. Backer E. 2012: VFR travel: It is underestimated. Tourism Management. School of Business, University of Ballarat. PO Box 663, Ballarat, Vic. 3353. Australia, 74–79 pp.
3. Bayramov E. & Agárdi L. 2018: Az észlelt kockázat utazási szándékra gyakorolt hatása konfliktusövezetekben: elméleti keretmodell. Turizmus Bulletin. 18(4), 14–22 pp.
4. Beregszászi A. 2003: A kárpátaljai Bányás település, Bakó Boglárka szerk., Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében, 321–332. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ, 2003.
5. Berghauer S. 2012: Kárpátalja turizmusa. Főiskolai jegyzet. Beregszász. 115 p.
6. Csernyicskó I. 2020: Kárpátalja 1920–2020 A kárpátaljai magyarság elmúlt 100 éve. Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont. Beregszász, 52 p.
7. Dupka Gy. 2022: Szülőföldünk: Tiszabökény és környéke. Honismereti olvasókönyv és munkafüzet. KMMI – Intermix Kiadó. Ungvár – Budapest, 163 p.
8. Dwyer L. Seetaram N. Forsyth PB. King 2014: Is the Migration-Tourism Relationship only about VFR? Annals of Tourism Research, 46(3), 130–143 pp.
9. Erneszt I., Peter E., Keller K. & Toth-Kaszás N. 2018: Biztonsági kérdések a turizmusban, egy határ menti térség példáján keresztül. Turizmus Bulletin 18(2), 8–45 pp.
10. Fodor Gy. 2019: Kárpátalja gazdaságának általános áttekintése. 15–17 pp. In: Berghauer S. & Sass E. (szerk.) 2019: A kárpátaljai magyarság turizmusfejlesztési stratégiája. Beregszász, 74 p.
11. Gosling S. Daniel S. & Hall C. M. 2020: Pandemics, tourism and global change; rapid assessment of COVID-19, Journal of Sustainable Tourism, 29:1. 1–20 pp.
12. Izsák T. 2007: A Beregszászi járás természeti földrajza. In: Ukrajna természeti földrajza. PoliPrint Kft. Ungvár. 216 p.
13. Juhász J. 1994: A délszláv háborúk rövid története. SVKI Védelmi Tanulmányok 11. Budapest, 41 p.
14. Kalmárné Rimóczi Cs. 2018: Turisztikai motiváció és életstílus összefüggései a belföldi utazási szokásokban. PhD értekezés. Szent István Egyetem Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Gödöllő, 184p.

15. Karmacs Z. 2001: A tiszaujlaki lakosság interetnikus kapcsolatai és lokális identitástudata egy állomásozó terepmunka nyomán. *Regio - Kisebbség, politika, társadalom* 12.évf. (2001.) 3. sz. 347-374 pp.
16. Keller K. 2022: Turisztikai szolgáltatók válságra való felkészültsége a Covid19 tekintetében. In: *Turizmus Bulletin XXII. évfolyam 4. szám.* 26–35 pp.
17. Melancsuk G. 2012: Turistaösvényeken a Nagyszőlősi járásban. 1. sz sorozat. 48p.
18. Melissa M. - Dongkoo Y. - Roberta M.- Sean H. 2016: "Characteristics of the visiting friends and relatives markets in prince edward island: a longitudinal approach" *Travel and Tourism Research Association: Advancing Tourism Research Globally, University of Massachusetts Amherst*, 195-201 pp.
19. Michalkó G. – Illés N. 2020: A nemkonvencionális turisztikai mobilitás magyarországi sajátosságai, különös tekintettel a turizmusból származó bevételek növelésének lehetőségére. *Turizmus Bulletin 2020 (Különszám)*, 7-9 pp.
20. Michalkó G. – Kulcsár N. – Balizs D. – Nagy J. 2014: A belföldi VFR-turisták magatartásának sajátosságai Magyarországon. Különös tekintettel a szabadidős tevékenységek földrajzi vonatkozásaira. *Turizmus Bulletin XVI. évfolyam (3–4.)*, Piac és országtanulmány 14 p.
21. Michalkó G. 2007: A turizmuselmélet alapjai. Kodolányi János Főiskola. Bonex Press, Székesfehérvár. 224 p.
22. Michalkó G. 2016: Turizmológia. Akadémiai Kiadó, digitális kiadás Budapest. 266 p.
23. Michalkó G., 2012: Turizmológia: elméleti alapok. 27 évf., 1. szám, 2013. Akadémia kiadó. Budapest, 145 – 147 pp.
24. Molnár D. E., Pallay K., Molnár D. I., Darcsi K. 2023: Ukrajnai menekültválság és a belső menekültek helyzete a Beregszászi járás határ menti településein 2022-ben, In: *Tér és Társadalom*, 37(4), doi: 10.17649/TET.37.4.3497. 82-99 pp.
25. Molnár D. I. 2021: Kárpátalja lakosságának területi eloszlása az újonnan kialakított közigazgatási rendszer tükrében. In: Molnár D. E. – Molnár F. (szerk.): *Társadalomtudományi Tanulmányok. Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpontjának tanulmánykötete. Beregszász – Ungvár*, 237–239 pp.
26. Molnár J. 2014: A kárpátaljai magyarság gazdaságfejlesztési stratégiai terve. In: Molnár J. - Fodor Gy. – Berghauer S. – Bacsó R. – Pataki G. – Hidi L. – Gál I. –Kész G. –Virág L. Egán Ede-terv – A kárpátaljai magyarság stratégiai gazdaságfejlesztési terve. *Beregszász*, 5–11 pp.

27. Rutynskyi M. & Kushniruk H. 2020: The impact of quarantine ducto COVID-19 pandemic on the tourism industry in Lviv (Ukraine). *Problems and Perspectives in Management*, 18(2), doi:10.21511/ppm. 194–205 pp.
28. Santana G. 2004: Crisis Management and Tourism. Beyond the Rhetoric. *Journal of Travel and Tourism Marketing*. 15(4). 299–321 pp.
29. Sass E. – Berghauer S. – Tóth A. – Linc A. 2023: A Covid-19 hatása a magyar idegenforgalmi vállalkozók turisztikai tevékenységére Kárpátalján, *Tér és Társadalom*, 37(3). doi: 10.17649/TET.37.3.3464. 176–201 pp.
30. Sass E. 2020: The Impact of Eastern Ukrainian Armed Conflict on Tourism in Ukraine. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 30 (2spl), Orade, 880-888 pp.
31. Sass E., Farkas T. A. 2024: Az orosz-ukrán háború okozta családgyesítő utazások vizsgálata a Beregszászi kistérség lakosai körében. In: *Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті. Матеріали XIX Міжнародної наукової конференції. УДК 338.48-4:355.01(470+571)(477). Lemberg – Beregszász*, 171-175 pp.
32. Sass E., Kovács K., Farkas T.A. 2024: Az orosz-ukrán háború okozta családgyesítő utazások vizsgálata Kárpátaljai lakosok körében. In: *Digitális gazdaság és fenntartható fejlődés: a pénzügy, számvitel, menedzsment, valamint társadalom- ...s viselked...studomány legújabb trendjei. IV Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia. Beregszász*, 450-453 pp.
33. Smith M. - Sulyok J. - Jancsik A. - Puczkó L. - Kiss K. - Sziva I. - Papp-Váry Á. F. - Michalkó G. 2018: Nomen est omen Tourist image of the Balkans. *Hungarian Geographical Bulletin*. Vol 67, no. 2. Research Centre for Astronomy and Earth Sciences, Hungarian Academy of Sciences, 173-188 pp.
34. Sofiiichuk K. K. 2018: Risks of tourism industry in Ukraine. *Journal of Environmental Management and Tourism*, (Volume V., Winter), 2(10): 105–113 pp.
35. Song-Ágocs R. 2022: A Kínai VFR turizmus Budapesten: vendégek és házigazdák. *Turizmus Bulletin* 22(3), 13-14 pp.
36. Szabó I. 1937: Magyarország és Nemzetiség. Ugocsa megye. *Tanulmányok a magyar népiségtörténet köréből 1 sorozat. 1 kötet. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest*, 618 p.
37. Szamboroyszkyné N. I. 2019: Magyar öntudat és Krisztusi, keresztyén elvek. *Narancsik Imre Kutatói Műhely. Beregszász*, 111- 135 pp.
38. Tarpai J. 2013: A természeti és társadalmi erőforrások szerepe Kárpátalja turizmusfejlesztésében és hatása a területfejlesztésre. *Pécsi Tudományegyetem, Földtudományok Doktori Iskola, PhD értekezés. Pécs*, 181 p.

39. Tarpai J. 2021: Mezőkaszony. In: Tarpai J. (szerk.): Kárpátalja Magyar Szemmel. Útikönyv. Shark Kft. Beregszász-Ungvár, 297-298 pp.
40. Tokodi P. 2023: A magyarországi turisztikai célterületek biztonsági aspektusai, különös tekintettel a rendőrség szerepére. Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, Doktori (Phd) értekezés, Budapest, 267 p.
41. UNWTO 2020UNWTO: UNWTO World Tourism Barometer, Vol 18, Issue 5, August/September 2020, Madrid, Spain
42. Váradi M. M. – Doris W. W. – Filep B. – Gábrity M. I. (2013): Bevezető: utak és úton lévők. 27 évfolyam. 2 szám. Tér és Társadalom. 34 p.
43. Zubánics L. 2011: Tájba írt történelem. Kultúrtörténeti időutazás Kárpátalja legmagyarabb városában és vonzáskörzetében. Intermix kiadó. Ungvár-Budapest, 117 p.

Internetes források:

44. Artyuh K. [Артюх К.] 2022: Вплив російсько-української війни на туристичну надузь в Україні та світі: що нас чекає в майбутньому. [Az orosz-ukrán háború hatása Ukrajnai és a világ turizmusára: mi vár ránk a jövőben.] (letöltés dátuma: 10.23.2022) <https://delo.ua/opinions/vpliv-rosiisko-ukrayinskoyi-viini-na-turisticnu-galuz-v-ukrayini-ta-sviti-shho-nas-cekaje-v-maibutnyomu-405634/>
45. Baranyai E. 2020: Koronavírus és turizmus mit mutat a múlt? Economania (letöltés dátuma: 03.27.2023) <https://economaniablog.hu/2020/03/13/koronavirus-es-turizmus-mit-mutat-a-mult/>
46. Barvinok N.V., Barvinok M.V. [Барвінок Н.В., Барвінок М.В.] 2022: Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. 24-32 pp. [Az orosz-ukrán háború hatása Ukrajna turizmusára és fejlődésének kilátásai a jövőben.] In: The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 1421 p. (letöltés dátuma: 10.23.2022) <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6403/13255-1?inline=1>
47. Beregszászi járás. (letöltés dátuma: 2025. 04. 27.) https://hu.wikipedia.org/wiki/Beregsz%C3%A1szi_j%C3%A1r%C3%A1s
48. DetektorPlusz magazin. 2020/2. Szaktanulmány turizmus terrorizmus. (letöltés dátuma: 04.20.2024.) <https://www.detektorplusz.hu/index.php?m=24338>
49. Európai Parlament, 2020: A migráció lehetséges okai. (letöltés dátuma: 2024. 05. 18.) <https://www.europarl.europa.eu/topics/hu/article/20200624STO81906/a-migracio-lehetseges-okai>

50. Hotel & Destination Consulting: Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. (letöltés dátuma: 03.30.2023)
https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/595059/mod_resource/content/1/%D0%A0%D0%A2%D0%9F%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F.pdf
51. Királyháza történelme. (letöltés dátuma: 2025. 04. 28.) <https://kam-rada.gov.ua/pro-kamjansku-tg/istorija-sil-tg/istorija-sela-kamjanske.html>
52. Királyháza. (letöltés dátuma: 2025.04.27.)
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Kir%C3%A1lyh%C3%A1za>
53. KMMI. Nagybégány - a Beregszászi járás. (letöltés dátuma: 2025. 04. 28.)
<https://kmmi.org.ua/regiok/telepulesek/beregszaszi-jaras/nagybegany>
54. Mészáros M., 2016: Válságokkal kapcsolatos főbb fogalmak; a válságok típusai, válságmodellek. Szegedi tudományegyetem (letöltés dátuma: 03.27.2023)
http://eta.bibl.uszeged.hu/5081/1/13_EFOP343_NP%C3%9C_V%C3%A1ls%C3%A1gok%20t%C3%ADpusai_olvas%C3%B3lecke.pdf
55. Mihók R., 2016: A Királyháza Nyalábvár. Régiókutatás Szemle. Debrecen, 9-16 pp. (letöltés dátuma: 2025. 04. 27.) <https://core.ac.uk/download/pdf/323164758.pdf>
56. Noordewier, T., 2001: 2001 National survey of the Vermont visitor: an examination of the friends and relatives (VFR) traveller, University of Vermont, Vermont (letöltés dátuma: 11.27. 2023) http://www.uvm.edu/~snrvtdc/publications/visiting_friends_relatives.pdf
57. OpenAI. (2025). ChatGPT (GPT-4) [Large language model]. <https://chat.openai.com/>
58. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, August/September 2020. (letöltés dátuma: 02. 23. 2024) <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2020.18.1.5?role=tab>
59. Világgazdaság. Tombol a háború Ukrajnában, de így sem lehetetlen a nyári vakáció. (letöltés dátuma: 03.27.2023) <https://www.vg.hu/turizmus/2023/05/tombol-a-haboru-ukrajnaban-de-igy-sem-lehetetlen-a-nyari-vakacio>
60. Велика Українська Енциклопедія [Ukrán enciklopédia] (letöltés dátuma: 04.20.2024)
<https://vue.gov.ua/>
61. Війна з росією: кожен шостий українець став переселенцем. [Háború oroszországgal: minden hatodik ukrán menekült lett.] (letöltés dátuma: 12.02.2022)
<https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhem-shostyj-ukrayinecz-stav-pereselencem>

62. Децентралізація в Україні . [Decentralizáció Ukrajnában] (letöltés dátuma: 04.20.2024) <https://decentralization.ua/>

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A kutatáshoz készített kérdőív

1. Az orosz - ukrán háború kitörése előtti 5 éves (2017-2021) időszakban végzett turisztikai tevékenységére vonatkozó kérdések

1. A háború kitörése előtti 5 évben milyen gyakran vett részt turisztikai jellegű utazáson?

- Hetente egyszer
- Havonta egyszer
- Havonta kétszer
- Havonta többször
- Évente egyszer
- Évente kétszer
- Évente többször
- Nagyon ritkán
- Egyszer sem
- Egyéb

2. Az évnek melyik időszakában vett részt leggyakrabban turisztikai jellegű utazáson a háború kitörése előtti 5 évben?

- Tavasz
- Nyár
- Ősz
- Tél

3. Milyen utazási eszközt/eszközöket vett igénybe a leggyakrabban turisztikai tevékenysége (utazások/nyaralások) során a háború kitörése előtti 5 évben?

- Repülőgép
- Személyautó
- Autóbusz
- Mikrobusz
- Vonat
- Motor
- Kerékpár
- Egyéb:

4. Általában ki szervezte turisztikai jellegű utazásait a háború kitörése előtti 5 évben?

- Saját magam
- Családom
- Férjem/feleségem

- Barátom/barátnőm
- Barátaim
- Utazási iroda
- Iskola
- Munkahely
- Egyéb:

5. Általában kivel/kikkel vett részt turisztikai jellegű utazáson a háború kitörése előtti 5 évben?

- Egyedül
- Párral (férj/feleség, élettárs, barát/barátnő)
- Családdal
- Rokonnal/Rokonokkal
- Baráttal/Barátokkal
- Munkatárssal/Munkatársakkal
- Egyéb:

6. Hová utazott leggyakrabban turisztikai céllal a háború kitörése előtti 5 évben?

- Csak belföldre
- Többször utaztam belföldre, mint külföldre
- Külföldre és belföldre egyforma arányban utaztam
- Többször utaztam külföldre, mint belföldre
- Csak külföldre

7. Amennyiben utazott turisztikai céllal külföldre a háború kitörése előtti 5 évben, akkor nevezze meg a meglátogatott országokat:

8. Amennyiben utazott turisztikai céllal belföldön a háború kitörése előtti 5 évben, akkor nevezze meg a meglátogatott megyét/megyéket (esetleg városokat/településeket):

9. Leggyakrabban milyen hosszú időre utazott el turisztikai céllal a háború kitörése előtti 5 évben? (Több válasz is lehetséges!)

- Kevesebb, mint 24 óra
- 1-2 nap (többnyire hétvége)
- 1-2 nap (többnyire hétköznapi)
- 2-3 nap (többnyire hétvége)
- 2-3 nap (többnyire hétköznapi)
- 3-5 nap
- 1 hét
- 10 nap
- 2 hét
- Ennél többet

- Egyéb:

10. Milyen szálláshelyet vett igénybe turisztikai jellegű utazása(i) során a háború kitörése előtti 5 évben?

	Soha	Néha	Gyakran	Mindig
Nem vett igénybe szállást				
Hotel				
Motel				
Panzió				
Apartmanház				
Falusi vendégház				
Kollégium, hostel				
Ifjúsági szálló				
Második otthon (az adott országban bérelt vagy vásárolt ház)				
Barátok/ismerősök/rokonok háza/lakása				
Munkásszálló, munkások szálláshelye				
Egyéb				

11. Milyen étkezési lehetőséget vett igénybe turisztikai jellegű utazása(i) során a háború kitörése előtti 5 évben?

	Soha	Néha	Gyakran	Mindig
Nem vett igénybe étkezési lehetőséget				
Önellátó volt				
Menzán étkezett				
Kifőzdében étkezett				
Étteremben étkezett				
Gyorsétteremben étkezett (Fast Food)				
Rendelte az ételt				
A szálláshelyen igénybe vehető étkezési lehetőséget/et vette igénybe				

12. Általában mennyi pénzt (hrivenyt) szánt turisztikai jellegű utazásra (1 főre jutó 1 napi összeget határozzon meg, ami tartalmazza a szállást, étkezést, utazást, programokat) háború kitörése előtti 5 évben?

- kevesebb, mint 500 hr
- 501-1000 hr
- 1001-1500 hr
- 1501-2000 hr
- 2001-2500 hr

- 2501-3000 hr
- 3001-től több hr
- nem tudom/akarom meghatározni
- Egyéb:

13. Melyek voltak a fő indítékai utazásának/utazásainak az orosz-ukrán háború előtti 5 évben? (Jelölje meg a 3 legfontosabbat!)

- Napfény/vízpart
- Városnézés
- Wellness/Gyógyfürdő/Egészségügyi kezelés
- Kulturális nevezetességek / látnivalók felkeresése (pl. múzeumlátogatás, színházi előadás)
- Különleges eseményeken, rendezvényeken való részvétel (pl. karnevál, fesztivál, koncert)
- Természeti attrakciók felkeresése (pl. egy Nemzeti Park, egy cseppkőbarlang felkeresése)
- Sporttal kapcsolatos tevékenységek (pl. futball meccsen való részvétel)
- Különleges és/vagy új helyszínek, országok megismerése, felfedezése
- Együtt tölteni az időt a családtagokkal
- Együtt tölteni az időt a barátokkal
- Barátok/rokonok látogatása
- Vásárlás/shoppingolás
- A mindennapok gondjai elől való menekülés
- Stresszoldás
- Egyéb:

2. Az orosz-ukrán háború kitörése utáni időszakra vonatkozó utazásaival kapcsolatos kérdések

14. A háború kitörése óta részt vett turisztikai jellegű utazáson?

- Igen
- Nem

15. Ha igen, akkor hová utazott leggyakrabban turisztikai céllal a háború kitörése óta?

- Csak belföldre
- Többször utaztam belföldre, mint külföldre
- Külföldre és belföldre egyforma arányban utaztam
- Többször utaztam külföldre, mint belföldre
- Csak külföldre
- Egyéb:

16. Ha belföldön utazott, akkor az ország melyik megyéjét (+ település) választotta? Indokolja

meg, hogy miért.

17. Ha külföldre utazott, akkor melyik országot választotta?

18. Miért az adott külföldi országot választotta?

19. Valamelyik családtagja, rokona vagy barátja tartózkodik-e külföldön, aki a háború kitörése óta nem tud hazajönni? (Ha több családtagja is van, akik miatt eltérő válaszokat kellene adnia, akkor fejtse ki véleményét az egyéb kategóriában!)

- Igen
- Nem
- Egy ideig tartózkodott, de már haza jött

20. Kérem jelölje meg, hogy milyen kapcsolat áll fenn a háború miatt külföldön tartózkodó/tartózkodott személy és Ön között, akit meg is tud/tudott látogatni? (Több válasz is lehetséges!)

- Férjem
- Feleségem
- Fiam
- Lányom
- Fiú testvérem
- Lány testvérem
- Édesapám
- Édesanyám
- Fiú unokám
- Lány unokám
- Vőlegényem
- Menyasszonyom
- Barátom
- Barátnőm
- Egyéb:

21. Melyik országban tartózkodik/tartózkodott? (Több válasz is lehetséges!)

- Magyarország
- Szlovákia
- Románia
- Lengyelország
- Csehország
- Németország
- Ausztria
- Anglia
- Hollandia
- Franciaország
- Spanyolország
- Egyéb:

22. Milyen gyakran utazik/utazott külföldön maradt szeretettét meglátogatni?

- Nem tudom meglátogatni, mert nagyon messze van.
- Naponta
- Hetente egyszer
- Havonta egyszer
- Havonta kétszer
- Havonta többször
- 1 év alatt egyszer
- 1 év alatt kétszer
- 1 év alatt többször
- Egyéb:

23. Milyen utazási eszközt/eszközöket vesz/vett igénybe a leggyakrabban a látogatások során az elmúlt 2 évben?

- Repülőgép
- Személyautó
- Autóbusz
- Mikrobusz
- Vonat
- Motor
- Kerékpár
- Egyéb:

24. Egy látogatás során átlagosan mennyi időt tölt/töltött el az adott országban?

- Kevesebb, mint 24 óra
- 1-2 nap (többnyire hétvége)
- 1-2 nap (többnyire hétköznapi)
- 2-3 nap (többnyire hétvége)
- 2-3 nap (többnyire hétköznapi)
- 3-5 nap
- 1 hét
- 10 nap
- 2 hét
- Ennél többet
- Egyéb:

25. A látogatások során milyen szállást vesz/vett igénybe leginkább?

	Soha	Néha	Gyakran	Mindig
Nem vett igénybe szálláshelyet soha				
Hotel				

Motel				
Panzió				
Apartmanház				
Kollégium				
Ifjúsági szálló				
Második otthon (az adott országban bérelt vagy vásárolt ház)				
Munkásszálló, munkások szálláshelye				

26. A látogatások során milyen étkezési lehetőséget vesz/vett igénybe leginkább?

	Soha	Néha	Gyakran	Mindig
Nem vesz igénybe étkezési lehetőséget, mert nem marad hosszú időre				
Nem vesz igénybe étkezési lehetőséget, mert visz magával élelmet				
Bevásárol egy boltban/szupermarketben és főz				
Menzán étkezik				
Kifőzdében étkezik				
Étteremben étkezik				
Gyorsétteremben étkezik (Fast Food)				
Néha rendel ételt (pizza stb.)				
Egyéb				

27. Miért azt a szálláshelyet/ szálláshelyeket választja/választotta?

- Nem vesz igénybe szálláshelyet.
- Mert olcsó.
- Mert az adott országban a választott szálláshelyet számunkra ingyenesen igénybe lehet/lehetett venni.
- Mert az adott országban, egy adott településen (ahol a látogatást végezte) nincs más szálláslehetőség
- Mert rokonoknál/barátoknál/ismerősöknél nem kell fizetni.
- Mert számunkra az a legkényelmesebb szállás.
- Mert nem számít mennyibe kerül a szállás, csak együtt lehessen a család.
- Egyéb

28. Ha nem vesz/vett igénybe szálláshelyet, annak mi az oka?

29. Kivel/kikkel utazik/utazott leggyakrabban külföldön maradt szeretettét meglátogatni?

- Egyedül
- Párral (férj/feleség, élettárs, barát/barátnő)

- Gyermekkel/Gyermekekkel
- Szülővel/Szülőkkel
- Nagyszülővel/Nagyszülőkkel
- Testvérrel/Testvérekkel
- Baráttal/Barátokkal
- Rokonnal/Rokonokkal
- Munkatárssal/Munkatársakkal
- Egyéb:

30. Látogatásai során részt vesz/vett-e valamilyen turisztikai tevékenységben?

- Igen, mindig
- Igen, gyakran
- Igen, de csak néha
- Nem
- Egyéb...

31. Látogatásai során milyen jellegű szabadidős vagy turisztikai tevékenységben vett részt a meglátogatott külföldi országban?

- Nem végzett szabadidős vagy turisztikai tevékenységet
- Városnézés
- Strandolás
- Múzeumlátogatás
- Várak/kastélyok meglátogatása
- Természetjárás
- Túrázás
- Kerékpártúra
- Koncertlátogatás
- Fesztivállátogatás
- Rendezvényen való részvétel
- Színházlátogatás
- Mozizás
- Vásárlás/shoppingolás
- Állatkert látogatás
- Tájház látogatás
- Kalandpark felkeresés
- Egyéb:

32. Ha Magyarországra utazott az elmúlt 2 évben családtagját, rokonát, barátját meglátogatni, akkor mely városokat, településeket kereste fel, ahol valamilyen turisztikai jellegű tevékenységet is végzett? (Jelölje be a felkeresett városokat/településeket.)

- Nem végzett turisztikai tevékenységet
- Balatonfüred
- Budapest
- Bükkfürdő
- Debrecen
- Eger
- Győr
- Hajdúszoboszló
- Héviz
- Kisvárd
- Lillafüred
- Miskolc
- Nyíregyháza
- Pécs
- Sárospatak
- Siófok
- Szeged
- Tokaj
- Vásárosnamény
- Villány
- Zalakaros
- Egyéb:
-

33. Amennyiben Magyarországon kívül más országba utazott az elmúlt 2 évben, akkor nevezze meg az országot(kat), ahol valamilyen turisztikai jellegű tevékenységet is végzett?

34. Mi volt a fő oka annak, hogy a rokona/ családtagja/barátja meglátogatása során valamilyen turisztikai tevékenységet is végzett?

- a rokon/családtag/barát meglátogatása mellett a turisztikai tevékenység csak
- másodlagos cél volt
- nem a rokon/családtag/barát meglátogatása volt a fő cél, hanem az adott országban
- végezhető turisztikai tevékenység
- csak ilyen helyszíneken tudtam találkozni meglátogatott szerettemmel
- mindig kellett valami új közös élmény, ami elfeledteti a háború okozta problémákat
- nagyon kicsi volt a szálláshely, hogy az egész napot ott töltsük
- nem tudtuk mással elütni a napot

35. Átlagosan mennyit költ/költött egy látogatás során az utazásra? (1 főre határozzon meg az utazásra költött összeget (hrivenyben)!)

- Nem költöttem az utazásra pénzt (pl. mert csak átsétáltam/átkerékpároztam a határ

- másik oldalára és ott találkoztam a családtagommal stb.)
- kevesebb, mint 500 hr
- 501-1000 hr
- 1001-1500 hr
- 1501-2000 hr
- 2001-2500 hr
- 2501-3000 hr
- 3000-től több hr
- Nem tudom/akarom meghatározni
- Egyéb:

36. Átlagosan mennyit költ/költött egy látogatás során a szállásra? (1 fő/éj összeget (hrivenyben) határozzon meg!)

- Nem költöttem a szállásra pénzt
- kevesebb, mint 500 hr
- 501-1000 hr
- 1001-1500 hr
- 1501-2000 hr
- 2001-2500 hr
- 2501-3000 hr
- 3000-től több hr
- Nem tudom/akarom meghatározni
- Egyéb:

37. Átlagosan mennyit költ/költött egy látogatás során az étkezésre? (1 fő/nap összeget (hrivenyben) határozzon meg!)

- kevesebb, mint 500 hr
- 501-1000 hr
- 1001-1500 hr
- 1501-2000 hr
- 2001-2500 hr
- 2501-3000 hr
- 3000-től több hr
- Nem tudom/akarom meghatározni
- Egyéb:

38. Átlagosan mennyit költ/költött egy látogatás során a programokra? (1 főre határozza meg

- a programokra költött összeget (hrivenyben) egy utazás során!)
- Nem költöttünk pénzt programokra kevesebb, mint 500 hr
- 501-1000 hr
- 1001-1500 hr
- 1501-2000 hr

- 2001-2500 hr
- 2501-3000 hr
- 3000-től több hr
- Nem tudom/akarom meghatározni
- Egyéb:

39. Igénybe vette-e az ukrán állampolgárok részére az adott országban kedvezményesen elérhető lehetőségeket?

	Igen, egyszer igénybe	Igen, néha	Igen, gyakran	Igen, mindig	Nem vettem igénybe
tömegközlekedés (busz, vonat, metró)					
Szállás					
Étkezés					
szervezett csoportos utazás, városnézés					

40. Véleménye szerint, ha nem lettek volna az adott országban kedvezményesen elérhető utazási, étkezési és szálláslehetőségek, megengedhetett volna magának/családjának annyi szabadidős és/vagy turisztikai jellegű tevékenységeket az elmúlt 2 évben, amennyit végzett?

41. Melyek voltak a fő indítékai utazásának az elmúlt 2 évben (az orosz-ukrán háború ideje alatt)? (Jelölje meg a 3 legfontosabbat!)

- Napfény/vízpart
- Városnézés
- Wellness/Gyógyfürdő/Egészségügyi kezelés
- Kulturális nevezetességek / látnivalók felkeresése (pl. múzeumlátogatás, színházi előadás)
- Különleges eseményeken, rendezvényeken való részvétel (pl. karnevál, fesztivál, koncert)
- Természeti attrakciók felkeresése (pl. egy Nemzeti Park, egy cseppkőbarlang felkeresése)
- Sporttal kapcsolatos tevékenységek (pl. futball meccsen való részvétel)
- Különleges és/vagy új helyszínek, országok megismerése, felfedezése
- Együtt tölteni az időt a családtagokkal
- Együtt tölteni az időt a barátokkal
- Barátok/rokonok látogatása
- Vásárlás/shoppingolás

- A mindennapok gondjai elől való menekülés
- Stresszoldás
- Nem tudja/nem akar válaszolni
- Egyéb

42. Hol töltötte a jeles napokat, ünnepeket az elmúlt 2 évben?

	Az otthonomban	Magyarországon	Más országban
Húsvét			
Pünkösd			
Karácsony			
Új év			

43. Milyen gyakran fordult elő, hogy az ünnepeket nem az otthonában töltötte a háború előtt? (1=soha, 4=mindig)

soha 1 2 3 4 mindig

44. Ha már nem látogatja rokonát, családtagját, ismerőst, mi ennek az oka? (Ha Önre ez a kérdés nem vonatkozik, kérem lépjen tovább!)

- Nincs elegendő anyagi fedezet az utazásokra és az ott tartózkodásra
- Már hazatért
- Kiköltöztem külföldre
- Az egész családom kiköltözött külföldre
- Folyamatban van az egész család kiköltözése külföldre
- Már én sem tudom átlépni a határt (pl. útlevél probléma, újabb törvények, rendeletek miatt)
- Mert azt szeretném, hogy hazatérjen és ezért nem látogatom
- Egyéb

45. Voltak olyan látogatások, amelyek során az adott országban igazi turistának érezte/tartotta magát?

- Igen
- Nem
- Talán
- Egyéb

46. Ha az elmúlt két évben nem lett volna háború Ukrajnában és a szerette nem kényszerült volna külföldön maradni, akkor utazott volna annyit külföldre és végzett volna annyi turisztikai tevékenységet külföldön?

	Igen	Nem	Talán
Utazás külföldre			
Turisztikai tevékenység külföldön			

47. Lát arra esélyt, hogy a háború hamarosan véget fog érni és szerette haza tud térni
Ukrajnába?

- Igen
- Nem
- Talán
- Egyéb

3. A kitöltő adatai

48. Neme

- Férfi
- Nő

49. Életkora:

50. Legmagasabb iskolai végzettsége.

- Általános iskola (9 osztály)
- Szakképző (szakmunkás) iskola (szakmát ad, érettségit nem)
- Középiskola, gimnázium, líceum (érettségi)
- Szakközépiskola, technikum, koledzs
- Főiskola, egyetem
- Egyéb

51. Lakhelye (a település neve, ahol él):

52. Melyik járásban található a lakhelye?

- Ungvári
- Munkácsi
- Beregszászi
- Huszti
- Técsői
- Rahói

ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. ábra. A nemzetközi turistaérkezések és a kiutazó ukrán állampolgárok számának alakulása (2000-2021).....	16
2. ábra. Az utazásszervezők és utazási irodák által kiszolgált belföldi turisták száma 2009-2020 között.....	18
3. ábra. Kárpátalja járási felosztása és kistérségei a 2020-as közigazgatási reformot követően.....	25
4. ábra. A kitöltött kérdőívek területi megoszlása.....	30
1. táblázat. Az adatközlők alapadatainak megoszlása.....	31
5. ábra. Turisztikai jellegű utazások szervezői a háború előtti 5 évben.....	32
6. ábra. Csalátagok, hozzátartozók, akik a háború kitörése óta nem tudnak hazatérni.....	34
7. ábra. Külföldön maradt hozzátartozók látogatásának gyakorisága.....	35
8. ábra. Kivel/kikkel utaznak leggyakrabban külföldön maradt szeretteiket meglátogatni....	35
9. ábra. Szabadidős vagy turisztikai tevékenységek, amelyeken részt vettek a meglátogatott országban.....	36
10. ábra. Magyarországi települések, amelyeken turisztikai jellegű tevékenységeket is végeztek	
11. ábra. Az ukrán állampolgárok számára elérhető szolidaritási kedvezmények igénybevétele.....	37
12. ábra. Közlekedési eszközök, amelyeket igénybe vettek adatközlőink a háború kitörése előtti 5 évben és az elmúlt 2 évben.....	38
13. ábra. Szálláshelyek, amelyeket a háború kitörése előtti 5 évben vettek	42
14. ábra. Szálláshelyek, amelyeket igénybe vesznek az adatközlők látogatásaik során.....	43
15. ábra. Étkezési lehetőségek, amelyeket a háború kitörése előtti 5 évben vettek igénybe.....	44
16. ábra. Étkezési lehetőségek, amelyeket igénybe vesznek az adatközlők látogatásaik során..	45
17. ábra. Utazásra, szállásra, étkezésre, programokra kiadott költségek a háború alatt végzett utazások során (1fő/nap/hr).....	47
18. ábra. A háború előtti 5 év és az elmúlt 2 év utazásainak fő indítéka.....	48

UKRÁN NYELVŰ REZÜMÉ (ÖSSZEFOGLALÓ)

РЕЗЮМЕ

На основі аналізу наукової літератури можемо сказати, що туризм є дуже чутливою галуззю і, водночас, одним із секторів, які найбільше страждають від криз. Туризм залежить від сприятливих економічних, політичних, соціальних і демографічних умов. Якщо вони відсутні, поведінка туристів може суттєво змінитися. Можна також зазначити, що війни та збройні конфлікти мають значний негативний вплив на туризм. Ці наслідки можуть відчуватися як прямо, так і опосередковано в довгостроковій перспективі в розвитку туризму.

У лютому 2022 року відбулося загострення російсько-української війни розпочатої у 2014 році, яка впливає не лише на Україну, а й на всю Європу та опосередковано майже на весь світ. Якщо розглядати ситуацію з точки зору туризму, то фактор безпеки, який найбільше впливає на мотивацію людей до подорожей та стабільність, в Україні повністю зник. У найзахіднішій області країни, на Закарпатті, все ще спостерігається певна туристична активність серед населення, в основному тоді, коли члени сімей відвідують чоловіків, які виїхали за кордон. Метою цієї роботи та проведеного дослідження є опис ступеня туристичної активності населення з моменту загострення російсько-української війни у 2022 році.

Дослідження проводилося серед мешканців Берегівського району. Для отримання більш повної картини процесів, спричинених війною, було складено онлайн-анкету, що складається з 52 запитань, яку методом «снігової кулі» було розіслано респондентам, поширено в соціальних мережах та їхніх цільових групах. Ми проаналізували відповіді мешканців Берегівського району, чиї близькі не можуть повернутися на Закарпаття, або не можуть повернутися вже певний час, або змушені залишатися за кордоном через війну і перебувають у межах досяжності, щоб їх можна було відвідати.

Онлайн-анкету заповнили 200 осіб. В опитуванні взяли участь 183 носії угорської та 17 української мови. З 105 населених пунктів, що входять до складу Берегівського району, вдалося зібрати дані з 74 населеного пункту. Найбільша частина відповідей надійшла з міста Берегове - 47 (24%).

99% наших респондентів мають родичів за кордоном, 92% з яких проживають в Угорщині, і більшість з них – чоловіки. Метою моєї роботи було дослідити, чи здійснюють ці сім'ї якісь конкретні види дозвілля та/або туристичної діяльності під час своїх візитів, чи відвідують вони туристичні об'єкти, міста, тощо в сусідній Угорщині або, можливо, в інших країнах. За результатами опитування, 77% наших респондентів

прямо чи опосередковано займаються певною туристичною діяльністю, оскільки, як і у випадку з поїздками, організованими спеціально з туристичною метою, поточні візити надають сім'ям широку можливість спільних занять, коли вони проводять своє дозвілля в інших країнах. Як правило, вони оглядають визначні пам'ятки, роблять покупки, відвідують спеціальні заходи, культурні та природні пам'ятки і т.д. Найбільше туристичної діяльності здійснюється в Будапешті, Нйредьгазі, Дебрецені, Вашарошнамені та Хайдусобосло.

З огляду на майбутнє, ми вважали за важливе дослідити, у якому співвідношенні респонденти мають другий дім у відвіданій країні. Можна стверджувати, що майже половина (45%) опитаних під час своїх поїздок зупиняються у другому домі. Варто також підкреслити, що хоча на початку багато хто розглядав перебування за кордоном як тимчасове рішення і пристосовував свої поїздки до нової ситуації, сьогодні 60% респондентів вирішили емігрувати з метою возз'єднання сім'ї.

На основі зібраних у ході дослідження даних можна сказати, що з початку війни у Берегівському районі туристичні звички суттєво змінилися. Основною мотивацією для поїздок стало бажання зустрітися з членами родини, що тісно пов'язано з туризмом типу VFR (відвідування родини та друзів), адже обидві форми мають на меті возз'єднання з близькими людьми.

Відповідно до результатів дослідження, ми визначили, що **сімейно-об'єднувальні подорожі** – це виїзди за кордон, здійснені переважно жінками та дітьми, які тимчасово залишили місце свого проживання. Основною мотивацією таких подорожей є вимушена ситуація (у цьому випадку – російсько-українська війна) і необхідність захистити особисту безпеку шляхом періодичних (щотижневих, щомісячних) відвідувань членів родини, родичів або друзів, що перебувають за кордоном. Під час цих поїздок у тій чи іншій мірі також користуються туристичними послугами (проживання, харчування, дозвілля).

NYILATKOZAT

Alulírott Farkas Tifani Anasztázia, turizmus szakos hallgató kijelentem és nyilatkozom, hogy szakdolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Földrajz és Turizmus Tanszéken készítettem turizmus diploma megszerzése céljából.

Kijelentem, hogy a plágium fogalmát megismertem és ahol mások eredményeit vagy gondolatait idéztem azt minden esetben azonosítható módon feltüntettem, illetve, hogy szakdolgozatomat más szakon korábban nem védtem meg.

Tudomásul veszem, hogy szakdolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola könyvtárában a kölcsönözhető könyvek között helyezik el.

KÖSZÖNETNYÍLVÁNÍTÁS

Ezúton szeretném kifejezni köszönetemet mindazoknak, akik bármilyen formában hozzájárultak szakdolgozatom elkészítéséhez. Külön köszönettel tartozom témavezetőmnek, Dr. Sass Enikőnek, aki szakmai útmutatásával, építő javaslataival és támogatásával nagy mértékben segítette munkámat. Nagyra értékelem türelmét, segítőkészségét és azt, hogy kérdéseimmel, elakadásaimmal bármikor bizalommal fordulhattam hozzá.

Hálás vagyok továbbá mindazoknak, akik részt vettek a kutatás során végzett kérdőíves felmérésben – válaszaik nélkülözhetetlenek voltak dolgozatom elkészítéséhez. Köszönet illeti családomat és barátaimat is, akik aktívan támogatták a kutatás lebonyolítását, különösen a kérdőív terjesztésében nyújtott segítségükkel.

Звіт подібності

метадані

Назва організації

Hungarian College of Higher Education Ferenc Rakoczi II Transcarpathian

Заголовок

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДОРОЖЕЙ З МЕТОЮ ВОЗ 'ЄДНАННЯ СІМЕЙ СЕРЕД МЕШКАНЦІВ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Автор

Науковий керівник / Експерт

ФОРКОШ ТІФАНІ-АНАСТАСІЯ АДАЛЬБЕРТІВНА Стефан Молнар Д.

підрозділ

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

5.15%

5.15%

КП 1

1.34%

1.34%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

18457

Кількість слів

144454

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	⌘	0
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	␣	0
Білі знаки	␣	43
Парафрази (SmartMarks)	Ⓐ	53

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копію тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копію тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://lehoczkyintezet.uz.ua/2021/04/25/karpatalja-lakossaganak-teruleti-eloszlasa-az-ujonnan-kialakitott-kozigazgatasi-rendszer-tukreben/	93 0.50 %
2	https://lehoczkyintezet.uz.ua/2021/04/25/karpatalja-lakossaganak-teruleti-eloszlasa-az-ujonnan-kialakitott-kozigazgatasi-rendszer-tukreben/	42 0.23 %
3	https://eganede.com/egan-edde-terv.pdf	39 0.21 %